

SZÍNHÁZ.net

DRÁMAMELLÉKLET 2014. szeptember

Jeles András

ÁRVÁK

– tragikomédia –

SZEREPLŐK

Öregúr
Másodasszisztens
Rendező
Első asszisztens
Narrátor
Andai Művésznő (Mariska)
Eszi
Burgerné
Hivatalsegéd
Radics (Vilma)
Szemerédy (Sárika)
Pocakos (detektív)
Sánta (detektív)
Báró
„Philemon és Baucis”
Knöpfler
Ügyelő
Otil
Hordár
Öltöztető asszony

(Továbbá statiszták, bühnések, világosítók, mindenféle filmes népség)

1. kép

A színpadon sürgés-forgás: a korai hangosfilm technikai rekvizitumait és jellegzetes figuráit láthatjuk működés közben – filmforgatás zajlik. Az előtérben, a színpad mélysége felé haladva, a fahrt-sínen ormótlan kamera mozog egy testes, rövidnadrágos fiatalember instrukcióinak engedelmeskedve, aki szemét a gép keresőjére szorítva részben kézmozdulatokkal, részben nyögésekkel és közelebből nehezen azonosítható indulatszavakkal:

„Gyere, gyere... ez az... tovább, tovább... következő, megáll! Stb.”

– irányítja a fahrt-mestert: kamerapróba zajlik. A gép mozgását és a fix pozíciók jeleit határozzák meg éppen. Egy zöld szemellenzős, átizzadt atlétatrikója fölött hózentrágert viselő másik korpulens úr fölfelé, a „hidra” mutogat – ahol a lámpák állnak és a világosítók közlekednek – a Fővilágosító szakkifejezéseket harsog:

„Azt a balogot cseréljétek ki egy ötezesre, a gegent itt a fülem mögött le kell selymezni, pirosat bele! Fordítsd lejjebb, kérek bele egy kast... emeld meg... ne a pofámba, tedd lejjebb... de a falra már ne fusson ki, és legyen készenlétbe egy-két furnér, a kamerához kértem egy négert, ráér azonnal!”

Hátul, a műterem félig nyitott vasajtaján át, a filmgyár udvarára látni, belátszik egy csenevész fűzfa zöldje, olykor egy-egy nyári öltönyös civil halad el ebben az erős fényben.

A kamera közelében az obligát nádszéken elegáns, krémszínű nadrágban, átizzadt fekete garbóban ősz úr szivarozik és a mellette szolgálatot teljesítő Elsőasszisztens beszámolóját hallgatja, aki forgatókönyvvel a kezében guggol a Mester előtt és ujjával időközönként a könyv szóban forgó részletére bök.

Mindenfelé kíváncsiskodó statiszták tűnnek fel és adják át a helyüket újabbnak, fontoskodó sminkesek, fodrászok, technikusok tesznek-vesznek. A félhomályos előtérben egy Öregúr, lefojtott indulattal a hangjában, egy sminkjét rendezgető kisasszonynak ezeket mondja):

Öregúr: – Én kérem, elárulom kegyednek, hogy semmire se becsülöm ezt a népséget. Hogy én kisebbnek érezzem magam bármelyiknél? Az ki van zárva, kérem! Fókák ezek, kérem, ostoba fókák. Ezt merem ajánlani kegyednek is, hogy tessék ezentúl így felfogni a dolgot! Ránézek egyre, és azt mondom: na, te foka, de buta pofád van! Ennyi az egész, meg tetszik látni... de ifjú koromban persze félttem tőlük... szinte remegtem. Alázatos tisztelettel hódoltam a büdös fókák előtt... nevetnem kell, kérem, pontosabban inkább sírnom illenék, hogy az az örökös hunyászkodás még mindig itt van bennem.
Úgyhogy duplán fennáll az ok egy kis nevetésre.

(Kényszeredett göcögést hallat, hátra veregeti a sminkjét rendezgető epizodistát, aki pajkosan-kacéran felnevet, majd üzemszerűen elkomolyodva a tükörbe pillant és nekilát a szemfestésnek. Az Öregúr még egy kódát biggyeszt az előbbiekhöz):

...Ja kérem, lefelé vezet az út, akár tetszik, akár nem! Lefelé hajlik az élet... persze kegyednek még nem. De tárgyilagosan nézve az egész egy gyászmenet, kérem!

(Az epizodista elégedett a tükörben látott eredménnyel, mosolyogva, diadalmasan csücsörít az öreg statisztára, mint aki azt mondja: „Győzelem!”

Megszólal a „duda”, a műteremajtó fölött vörösen villogni kezd a CSENDET KÉRÜNK! jelzés, Másodasszisztens érkezik, a hangosrészleg Utasítóján beszél a technikus):

„Csendet!”

(Azután kissé szigorúbban):

„Mindenki megáll, ottmarad, ahol tenyészik!”

(Szünet, majd indulatosabban):

„Nem suttog, nem moco-rog, nem fészkelődik! Köszönöm. Próba indul!”

(A duda-hang után zárják a szemközti vasajtót, majd föntről fekete molinót

bocsátanak a bejárat elé, s újabb rétegeként távoli ködös dombokat ábrázoló perspektivikus, festett díszletfal ereszkedik a padló szintig, ezt követően balról kukoricás domboldal, jobbról lépcsőzetesen emelkedő falusi temető gurul a kép mélységét lezáró háttérvászonig, a kukoricás és a temető között csalánnal szegélyezett földút kanyarog.)

Másodasszisztens: – Kérem a hangdublőrt, álljon a mikrofonhoz, kérek egy hangpróbát, ezt követően mély tisztelettel megkérdezem Andai művésznőt, óhajtja-e, hogy őt magát is dublírozzuk a próbán, vagy megteszi nekünk azt a szívességet, hogy személyesen...

Utasító (hangosbeszélő): – Hangpróba indul...

(A műterem félhomályos előterében álló mikrofon elé most egy világos nyári ruhás, idősebb szemüveges hölgy lép, kezében forgatókönyvből kiemelt gépelt szöveget tart, s már kezdené a kijelölt passzus felolvasását, amikor a díszletbe megérkezik Andai művésznő, egy karcsú, feltűnően vékony, dekoratív hölgy, kifakult, mesterségesen viseltesnek preparált falusi öltözetben, mezítláb. Szegényes kosztümjéhez képest Andai művésznő meglehetősen támadólag lép fel):

Andai: – Engem is érdekelne, kérem, hogy meddig vagyok köteles túrni ennek a senkiházi, kellemetlen, csúnya és kiállhatatlan alaknak a piszkálódásait...

Másodasszisztens: – *(szemtelen mosollyal és egy bárány szelídségével):* Nem értem, művésznő drága, én a dolgomat végzem, bárki tanúsíthatja, hogy az imént a legudvariasabb hangon...

Rendező: – *(a színésznő mellé lép, baráti gesztussal átfogja a vállát):* A legudvariasabb hangon felkérlek, Matyikám, hogy fogd be a szád, mert bárki tanúsíthatja, ha még egy ilyet megengedsz magadnak, úgy rúglak ki a műteremből, hogy kezed-lábad töröd... *(Andaihoz fordul):* Méltóztassék kisasszony! Járjuk le a próbát!

Utasító: – Hanggal, Fricikém?

Rendező: – Persze. Mondjuk alá!

Elsőasszisztens: – Figyelem, próba lesz!

Fővilágosító: – Bekap! *(a játékeret fények árasztják el)*

Utasító: – Csendet, indulok...

Elsőasszisztens: – Kamera!

Kameramann: – Indultam...

Elsőasszisztens: – Andai művésznő, tessék! Narráció, tessék!

(„Andai művésznő” belép a kivilágított játéktérbe, elindul „fölfelé” a meredek földúton a festett templom irányába, amely a temetődombon áll.)

Narrátor: – *(látjuk, hogy olvas):* Már estére járt az idő, mikor megpillantottam a templom tornyát. Végre – gondoltam – elértem azt a boldog helyet, ahol jóanyám nyugosza örök álmát. A gyengeségtől, éhezéstől a hantjára lerogytam. Sírtam keservesen, hogy nincs senkim a világon, de aztán már sírni se tudtam a fáradtságtól, és hamar elaludtam. De nem tudom, milyen rég aludtam ilyen édesen...

(„Odafönn”, a temetőt ábrázoló díszletelemek között Andai művésznő – filmbeli nevén Mariska – tragikus tartásban látható egy sírkereszt tövében a mosóteknőből kialakított sírhalomra borulva, mögüle, az Elsőasszisztens intésére egy sírkő mögül hófehér túllbe öltöztetett, nagy szárnyakkal felszerelt nőalak lép elő, rettenthetetlen, merev mosollyal az arcán, és igen lassan, művészi kalligráfiákat írva két karjával a mozdulat közben, a maga részéről szintén Andai művésznő tragikus alakja fölé borul.)

Elsőasszisztens: – Ennyi! Hang?

Utasító: – Rendben.

Elsőasszisztens: – Sminket kérek! Duda le!

Operatőr: – Fényt mérünk, korigálunk...

Elsőasszisztens: – Fényt mérünk, korrigálunk, nem esünk szét!

Kameramann: – Kamera berak!

Másodasszisztens: – Kamera berak, figyel, smink javít, nem esünk szét, duda!

Elsőasszisztens: – Csendet! Felvétel lesz!

Utasító: – Csendet! Indulok... felvétel!

Elsőasszisztens: – Tessék!

(A sürgés-forgás képe lelassul, majd kimerevedik, lassú sötét. („Leblende”))

2. kép

Narrátor: – *(női hang):* Egyszer megyek a Király utcán a lisztesboltba, útközben megszólít egy abádi zsidólány, az Eszti. Nagyon elszégyelltem magam, s elkezdtem sírni. Azt hittem meglátszik rajtam, hogy én a Bélával bünt követtem el, meg az is, hogy én egy olyan helyen lakok, ahol erkölcstelen az élet.

(A helyszín egy utcarészlet, néhány kevés gonddal egymáshoz illesztett műkö-imitáció, két „bolt” egymás melletti bejárata, homályos hárttyával helyettesített kirakatportál, a közelben elhaladó „villanyos”-csilingelés, autódudák pöfögése, utcai kiáltozások, satöbbi. A bolt előtt Mariska – az Andai művésznő által alakított kis cseléd – és Eszti, az „Abádi zsidólány” méregeti egymást, majd szóba elegyednek. Ezt a dialógust kíséri a történéseket értelmező narráció.)

Eszti: – Dehát azt csak elmondhassa kegyed, hogy kiknél szolgál... minek olyan szófukar?

Mariska: – Ne vegye rosszaságnak a kisasszony, de nemigen mondhatom el...

Eszti: – No, de érdekes kegyed... ha tudnám hol a lakás, meglátogatnám...

Mariska: – Azt már aztán igazán nem szabad, oda nem szabad... rendes lány létire...

Eszti: – Pedig emlékszik, kedves, mindég jóakarója voltam... úgy voltunk régen, mint a testvérek... igaz-e?

Mariska: – Úgy, úgy... igazat mond a kisasszony.

Eszti: – Hát akkor miért nem látogathatom én meg magát? (*Mariska makacsul hallgat*)... Nem enged be a nénje? Olyan goromba?

Mariska: – Ha én a nénémmel lehetnék, jó volna!

Eszti: – Tehát nem az Erzsikénél van? Tehát szolgál?

Mariska: – Bárcsak szolgálnék, az jó volna!

Eszti: – No, azt sem? Hát mit csinál maga?

Mariska: – Semmit... semmit!

Eszti: – No, akkor én eltanálom!

Mariska: – Ne, kérem ne, Isten őrizzen, hogy még eltanáljon!

Eszti: – No, lám, már el is tanáltam!

Narrátor: – A szégyentől szóhoz sem tudtam jutni.

Eszti: – (*folytatja*): No, vallja be, ugye úgy van? Hisz ne szégyellje, én jártas vagyok ebben! Megmondhat mindent, kegyed! Kis csacsika, hogy fél! Ha gondolja, megsúgok valamit... ha nem árul el!

Mariska: – Nem, nem árulom el, kegyedet.

Eszti: – De hisz nincs is abban semmi! Én szeretek egy öregurat... és még

másik kettőt! De azok szépek. De szépek ám!

Mariska: – Jaj Istenem... hát maga annyit tud szeretni? Ráviszi a lélek?

Eszti: – De nem mindegyiket szívből, csak mert muszáj, a pénze végett.

Mariska: – Jaj nekem! Tudja, én nagyon nem szeretek otthon lenni! Végem van, ne forduljon meg, kedves... ne nézzen oda! Meglátott az Otil... amott beszél egy nagymagas úrral... ott lakik, ahol én, és félek tőle. Igen csúnya szája van neki... nagyon tud rám árulkodni és hazudni.

Eszti: – No, lelkem, maga beillenék egy kétéves bubának, inkább mint egy nagy leánynak. Hát ha ő jól tud árulkodni, és hazudni, akkor a maga helyébe én úgyabbul hazudnák!

Mariska: – Én nem merek hazudni, a világért sem, mert félek a büntől!

Eszti: – No, én már csak elmegyek oda, oszt megnézem azt a helyet, ahol úgy lehet félni!

Mariska: – Ne jöjjön, kedves, mert ki fogok kapni...

Eszti: – Ha maga úgy fél, hát nem megyek! Talán csak írok...

Mariska: – Azt se, mert aztat is ők olvassák el, s ha kegyed olyat ír benne, ami nekik nem tetszik... akkor nekem végem!

Eszti: – Ejnye, furcsa egy ház lehet az, akkor jöjjön el magácska, vagy írjon, én nem kapok ki!

(Erre a végszóra a magasból fekete „blende” ereszkedik a jelenet elé, ezen nagy fehér betűkkel felirat látszik: MOSÓKONYHÁBAN. EGY ÁRVA LEÁNY HÉTKÖZNAPJAI.)

3. kép

(A blende elé föntről újabb háttérképet bocsátanak ezen a „mosókonyha”

hátsó fala és ráccsal tagolt, festett pinceablaka látható. Az előtérbe pedig, guruló platón a mosókonyha egyéb díszletelemeit, rekvizitumait tolják be az egykedvű díszletmunkások: az alacsony, szélesen terpeszkedő, alulról fűthető üstházat, a lángtérbe eresztett hatalmas főzőüsttel, a hokedlin álló mosóteknőt, ennek közelében a vizes ruháktól dagadozó mosófazekat, valamint a szennyes ruhákkal megpakolt, kosarat. A teknő fölé hajolva Andai művésznőt, pontosabban Mariskát látjuk, amint heves mozdulatokkal végzi a nagymosást.)

Narrátor: – Egyenest a mosókonyhába mentem, nem akartam, hogy odafönn szekáljanak, hogy na, merre jársz oly soká, miféle seftet csináltál azzal a jófélével, mert az Otilnak első dolga, hogy mindent befúj rólam odafönn. Úgyhogy nem mentem reggelizni, vártam, hogy majd leküldik a bögre tejet és a kenyéradagomat az Otillal, de nem küldték le. Még nem volt dél, amikor lejött a Burgerné és kérdezte, hogy kész leszek-e máma...

(Burgerné tűnik fel az effektesre világított díszletben. Meztelen lábfején rózsamintás selyempapucs virít, tenyérrnyi virágminták díszelnek lila pongyoláján, és ezüstszipkája oldalt ütemesen mozog beszéd közben, amint vastagon festett ajkai közül kifityeg.)

Burgerné: – Na, fiam, merre csavargott, már ilyenkor be kellett volna fejezni ezt a mosást.

Mariska: – Reggelit se kaptam máma, majd megleszek vele... ha megleszek. Nem hajt a tatár.

Burgerné: – Mondok én magának valamit... ne csapkodja azt a bűdös ruhát fiam, mert a saját szavamat se hallom...

Mariska: – Tessék csak mondani, édes néni... mindenki csinálja a maga dolgát.

Burgerné: – Odafönn vár magára, fiam, két úriember, olyan nettek, guszták, mint a selyemcukor... vettek magának színházjegyet, drágám... ne tegye azt, hogy nem megy velük estére... mert én már megígértem...

Mariska: – Nem vágyódom én mulatni, van énnekem mindennap szebbnél

szébb színház itt maguknál...

Burgerné: – Na, de ezek igen finom urak ám, olyan szolid, angyalos arca van magának, aszongyák... szeretni kell az embereket!

Mariska: – Nem bánom, én nem megyek el, itthon mindent elvégzek, de hogy én valakit szeressek, vagy színházba menjek, azt nem tehetem meg, mert szeretni nem tudok, rossz lenni még úgy se tudok, inkább dolgozok akármilyen munkát, csak ne kényszeríccsen néni engemet!

Burgerné: – Bolond maga fiam, csakhogy nem kering. Hiszen elmenne még, csak lenne, aki elvinné...

Mariska: – Nem bánom, én nem megyek soha! Vigyék el helyettem az Otílt, az örömet elmegyem mindenkivel, az pont az ilyet szereti.

Burgerné: – Nehogy azt higgye maga, hogy magának így fognak örökké bókolni a férfiak... csak addig, míg énnám lesz, addig mindenki akarja szeretni, de aztán ha el fog menni, akkor éhen veszhet...

Mariska: – Nem bánom én, kérem, ha soha az életben férfit nem is látok, de azért nem fogok elveszni éhen, ha nem is mulatok ilyen kekk férfiakkal, mint akik idejárnak...

Burgerné: – Most minek sír?

Mariska: – Mert meg lett mondva, hogy sok mindenféle kísértésnek van kitéve egy leány, az erényességében meg akarják úton-útfélen kisebbíteni...
(*Mariska lehunyt szemmel zokog*)

Burgerné: – Idehallgasson, maga alvó Szűzmária, maga most eltakarodik a házamból, pusztuljon innen!

Mariska: – Jó, de tessék kiadni a pénzemet, amit erővel vettek el tőlem, azután még ami nekem a sok gürcölésért kijár, és én máris megyek!

Burgerné: – Na, most kisült, hogy maga komplett bolond, mert ha tökéletes volna, ilyet nem beszélne.

Mariska: – Hiszen épp az itt a baj, hogy bolond nem vagyok, mert ha avvolnék, bizonyára azt tenné velem a néni, amit kispékelált. Akkor a buta cselédet csak terelhetné, mint a jószágot a mézáros bárdja alá...

Burgerné: – Ne fecsegyen itt nekem, mert felrúgom, mint a macskát!

Narrátor: – Ó, istenem, azt hittem, hogy a szívem megreped a szégyentől s a fájdalomtól.

Rám csapta az ajtót és felment.

Estig sírva álltam a teknő előtt, és gondolkodtam az életemen.

(Ekkor a jobboldali díszletfal takarásából – lassan közelítve Mariska sírásba belefeledkezett, elgyötört figurájához – a sínen guruló fahrt-kocsi tűnik fel a színésznőre meredő kamerával, a kamera lupéjára tapadt Operatőrrel, a Segédoperatőrbe kapaszkodó Rendezővel, a kamera mellett lopakodó asszisztensekkel, mikrofonossal.

Felhangzik a jelenet végét jelző kiáltás: Ennyi!, s a lámpák lassan kialszanak, de – különös módon – az alulról fűthető üstház effekt-fénye a félhomályba borult díszletben eleven marad, a lobogó lángnyelvek, a fel-felcsapó tűz fényei továbbra is jelen vannak, sőt: most, az éjszakai világításban még hatásosabban érvényesülnek, mint az imént. Ebben az expresszív, különös világításban azt látjuk, hogy a fokozatosan elnéptelenedő műteremben a Rendező a mosóteknő mögött elárvultan, tanácstalanul várakozó Andai művésznő mellé lép, vállát barátian átöleli, s a halkán sírdogáló színésznő csinos figurájával összehangolódva, úgy, amint van, izzadtan, atlétatrikósan-pocakosan, valami, csak az ő számukra jelenlevő muzsika tempójára és hangjaira olyan tangóféle, lötyögős táncba kezd.

Lassú sötét.)

4. kép

(Műteremsarok íróasztallal, szedett-vedett, össze nem illő székekkel, tárgyakkal, kellékekkel. Oldalt, egy félig leeresztett redőnyablakon át a napsütötte tengerre látni, kisebb vitorlás lebeg a festett háttérvászon előterében, a műteremsarok szemközti falát viszont egy vidéki kúria homlokzatának részlete tölti ki.

Másodasszisztens az asztalra terített fotográfiák közül olykor unottan kiemel egyet-egyét, majd szórakozottan visszaejti, eközben Hivatalsegéd egy kényelmes bőrfotelban elterpeszkedve szóval tartja a meglehetősen gőgös fiatalembert.)

Hivatalsegéd: – Már lassan negyven leszek, pajtás, oszt megfigyeltem, hogy nem lehet éhen halni. No, aztán ebből kifolyólag elég túrhetően meg is vagyok. Ez is ér valamit, szerintem. Abból élek, hogy maj csak lesz valahogy. Mer éhen dögleni azt nem fogok, senkinek nem teszem meg azt a szívességet. Mindig gyön ekkis ez, ekkis az. Valami csak gyön, hát nem? Nem köll idegeskedni. Olyan nagyon spekulálni az életen. *(szünet)* ... Oszt persze, ti burzsujok másképp vattok ezzel. Nálatok minden a pénz. A lelki világ meg semmi. Hülyeséget mondtam?

Másodasszisztens: – *(lassan, szórakozottan)* Igen, elég nagy hülyeséget mondtál, Oszkár. De ez nem baj, sőt. Tőled itt mindenki pont ezt várja el. Én persze el tudnám képzelni az életemet enélkül is, de ez mellékes. Ha teszem azt, egy szép napon kitörne rajtad a kolera vagy a tüdővész, és feldobnád a bakancsot, lehet, hogy hiányérzetem támadna. Küldd be a következő bájos művésznőt.

Hivatalsegéd: – *(félhangosan, miközben indul a műterem bejárata felé):* Csak egyet? Mer még elég sokan vannak.

Másodasszisztens: – Tudod mit? Igazad van, jöjjenek párosával!

(Hivatalsegéd rövid időre el, majd felvezeti a soron következő két gladiátort: egy igen hangsúlyosan, erősen kifestett, elegáns, harminc év körüli, vékony nőt és egy vidám tekintetű, molett és vidékies benyomást keltő hölgyet.)

Másodasszisztens: – Foglaljanak helyet a hölgyek! *(az íróasztal fölé hajolva, a gépelt listára vet egy pillantást, majd):* ...Ha nem tévedek, Szemerédy és Radics művésznőhöz van szerencsém...

(A hölgyek felméri a terepet, aztán egymást, és arcukon üzletszerű mosollyal leülnek, szemben a Másodasszisztenssel.)

... A darabrészletet kiküldtük, kegyedék megtanulták, és tudomásul vették,

hogy nem a szóban forgó részlet vonatkozásában vettük fel önökkel a kapcsolatot...

Radics: – Pardon? (*zavart mosoly*)

Másodasszisztens: – Mi tetszik?

Radics: – Én még nem filmeztem kérem...

Másodasszisztens: – Nincs jelentősége...

Radics: – Tessék szíves elmagyarázni...

Másodasszisztens: – (*nagy jóindulattal*): Tudja drágám, arra nem lenne elég ez a délután...

Radics: – Félreért a fiatalúr...

Másodasszisztens: – Nocsak... valóban?

Radics: – Tessék szíves elmagyarázni, hogy mi ez a „vonatkozásában”, amit tetszett említeni kérem.

Másodasszisztens: – Nem érti, nagysád? Akkor most... hogyan tovább?

Radics: – És hogy mi forog itt kérem?

Szemerédy: – (*élesen*) Egy film forog, drága! És arról van szó, hogy ne ábrándozz az „Irmáról”, mert amit most csinálunk, ez csak olyan, mint a dublázás.

Radics: – Kedves vagy, hogy segíteni próbálsz a segédrendező úrnak...

Hivatalsegéd: – Asszisztens, hölgyem!

Radics: – De ez több mint amit tőled elvárhatunk. Arról már nem is szólva, hogy még így sem értem.

Másodasszisztens: – Jó! Nagyon jó! Ezek szerint már el is kezdtük a

munkát! *(nevet)* Az „Irmával” csak játszadozunk, de a feladat más lesz, nem ez. Jelentősebb. Azt hiszem, ezt akartam mondani...

Szemerédy: – *(Radics felé vágva):* Így már világos, drága, érthető?

Hivatalsegéd: – *(morog):* A kalapom megeszem, ha érti. Még én se értem.

Radics: – *(segélykérően néz körül a műteremben)* Szabadna, kérném, egy percre szellőztetni... vagy ablakot nyitni, ha lehetne? Mintha nem volna itt elég levegő...

Másodasszisztens: – Ablakkal, sajnos nem szolgálhatunk, a szellőztető momentán nem működik, felajánlhatok egy szélgépet a művésznőnek...

Radics: – Hálásan köszönöm...

Másodasszisztens: – Akkor kezdjük is el, Oszikám, szélgép bekap *(Hivatalsegéd lustán feláll, mint aki leszámolt a sorsával, és lassan elindul – nyilván a szélgép ügyében – , majd elhagyja a helyszínt),* Radics művésznő fáradjon a díszletbe, a szerző instrukcióit én olvasom... *(egy kisebb platón két díszletmunkás betolja a jelenet rekvizitumait, a szélgép ekkor kezd működni, balról jobbra minden, ami a díszletben lebegni tud, lebeg, csapkod, mint erős szélben a vitorla: Radics szép szőke haja, hosszú szoknyája, blúza, az asztalterítő, a mosdóállványra készített két törülköző, a díszletmunkások bő nadrágja, de még oldalt Szemerédy művésznő magas frizuráján billegő virágos kalapja és bársony kabátkája is. Másodasszisztens kézbe veszi a szövegpéldányt – lebegnek, csapkodnak a gépelt lapok is – és olvasni kezd):*

...Kis, hónapos szoba a külső Józsefvárosban. Hátul egyszerű ágy, virágos ablakon át az udvarra látni. Az ablak mellett, a hátfalon ajtó, amely erre az udvarra nyílik. Mosdó. Szekrény. Asztal. Székek. Pardon, a mi szempontunkból mindez most mellékes. Déli tizenkét óra. Nyári vasárnap. De ez is mindegy. Mikor a függöny felgördül, a szobában nincs senki.

Radics: – Akkor én most kimegyek...*(kihátrál a díszletből)*

Másodasszisztens: – Delet harangoznak. Belép hátul Irma. Tizenkilenc éves, szegény kis cseléd...

(Másodasszisztens vár, mert „Irma” késik, Másodasszisztens egyre türelmetlenebbül figyeli a díszletet, majd egyetértően bólint, amint Szemerédy egy gesztussal jelzi, hogy az idő jobb kihasználása érdekében mégiscsak ő indítaná a jelenetet, azaz beugrik Radics helyett. Szemerédy a díszletben álló konyhaasztalhoz lép, vár, Másodasszisztens folytatja az instrukció felolvasását):

...Irma egy négy év körüli kisgyermeket cipel, alig bírja. A harangütéseket olvassa. Tessék!

Szemerédy: – Bim – kilenc. Bam – tíz. Bim – tizenegy. Bam – tizenkettő.

Másodasszisztens: – Leteszi a gyereket.

Szemerédy: – Leteszem a gyereket. *(mozdulat)* Most ülj le ide szépen, Lilike, mert az Irma meg fog teríteni a drága nagy embernek. A rongyos Irma fog teríteni az édes, drága, mérges embernek.

Másodasszisztens: – Kihúz egy fiókot.

Szemerédy: – Gyere, te lusta abrosz... Tanuld meg, Lilike, hogyan kell teríteni. Ki lesz szépen simítva. Itt könyököl rá a drága mérges... látod? Van rajta négy folt. Kettő a spenót, kettő a paradicsom. A szalvétát jobb kézhez tesszük, ebbe törli a száját a drága mérges.

Másodasszisztens: – Megcsókolja a szalvétát!

Szemerédy: – Megcsókolom a szalvétát. Itt törüli bele a száját, csóküzénés a szalvéta postával. Ez egy boldog szalvéta... *(zajok a díszlet mögül)*

Másodasszisztens: – Mi az istennyila az ott hátul? *(ordít)* Csendet! Próbá van, ha valaki nem vette volna észre!

(Ekkor a díszlet udvarra nyíló ajtajában Hivatalsegéd tűnik fel, az ájult Radicsot, akár egy gyereket, a két karjában tartja, és tanácstalanul meresztli ijedt, megszeppent tekintetét a nem kisebb mértékben zavarodott, lobogó sörényű Másodasszisztens arcába. Szemerédy irigylésre méltó hidegvérrel, egyetlen pillantással méri fel a

balesetet, majd ugyanilyen tartással, mintha semmi zavaró tényező nem volna jelen, a maga részéről folytatja, amit elkezdett.):

Szemerédy: – Boldogságom hímpora, lenge szellő lengedez,
fájdalmamnak angyala, könnyeimnek zápora...

(Mindeközben hátul, a díszlet mögött, és részben az Üvegcsipő terében is nagy szaladgálás kezdődik, Hivatalsegéd a konyhaasztalra fekteti az eszméletlen Radicsot, akinek testén és arcán erős görcsök, rángások futnak végig, Szemerédy még eközben is saját művészetét űzi):

Szemerédy: – Nem leszek én boldog soha, nem lesz nekem gyönyöröm.

(Másodasszisztens sápadtan kiszalad a díszletből, majd innen-onnan, részben civil öltözetű, részben jelmezes figurák tűnnek fel, és ijedt, értelmetlen sürgés-forgásba kezdenek, zagyva beszéd, kiáltások mindenfelől, Szemerédy váratlanul sírva fakad, majd felzokog):

Szemerédy: – Ez az én formám, ez az én formám!

(Eközben a szélgépjegyek egykedvűen, még mindig, sőt, egyre attraktívabb hatást keltve, teszi a dolgát, elfelejtették kikapcsolni. Másodasszisztens vizet hoz üvegkanocsóban, úgy látszik, hirtelenjében poharat nem talált, ezért a kanocsó csőrét illeszti a beteg lány elkékült, habzó szájához, kocognak a fogak az üveggel érintkezve, ömlik a víz az eltorzult arcra, Hivatalsegéd hirtelen ötlettől indítva – talán valami háborús tapasztalat vagy légó-oktatás homályos értelmű emlékeként – kitátott szájjal rácsatlakozik Radics habzó szájára, és hörögve, heroikus önfeláldozással a vízből kiemelt fuldoklók esetében alkalmazandó mesterséges lélegeztetéssel próbálkozik.)

5. kép

(Burgerné konyhája a „gangra” néző, szürkére festett, magas ablakokkal, középen terebélyes, ütött-kopott asztal székekkel, néhány hokedli. A sarokban falikút, mosdóállvány, törülközők. Pohárszék, aztán zománcozott

sparhelt, mellette valami nagyteknőből eszkábált ágyszerűség, egy ordenáré spanyolfallal félig eltakarva. Az ajtó közelében – ez az előszobára nyílik – elhanyagolt kanapé kisasztallal, azon füzetes regények és likőröspoharak sorakoznak. Egy színevesztett, lógó bélésű bőrfotel az ablak elé tolva. A jelenet elején a medvemozgású Fővilágosító hátravetett fejjel komótosan átsétál a színen: a lámpákat ellenőrzi. Nem sokkal utána – összecukható, háromlábú székét hóna alá szorítva – a scriptgirl lohol át lengedező stopperórával a nyakában.)

Utasító: – Teljes csendet, indulok!

Elsőasszisztens: – Kamera. Tessék!

Narrátor: – Nemsokára kész lettem...

Elsőasszisztens: – Leálltunk, kivár! Nem esünk szét!

(Ekkor Andai művésznő toppan a díszletbe, mélységesen feldúlt, megáll közepén, és az abszurd eseményeknek kijáró kifejezéssel az arcán, két vállát olykor felhúzva, majd visszaengedve idegesen nevetni kezd. Andai mögött egy zsakettes, Pocakos úr érkezik, majd egy fiatal, kissé sántikáló férfi elegáns utcai felöltőben. Andai viselkedését látva ők is nevetgélnek.)

Utasító: – Na, még egyszer!

Andai: – Legközelebb azér nekem is szóltok, ha benne vagyok a snittben? Vagy még eldöntitek? Hümm? Remélhetek?

Elsőasszisztens: – *(belép a díszletbe, Andaihoz lép, kezét csókol):* Egy üveg konyakkal jövök, bocsánat, nagysád, és még egyszer bocsánat!

(Elsőasszisztens indul kifelé, de a Pocakos utánaszól):

Pocakos: – A kézcsók nem hiányzik, de mintha... *(a sántikáló másik színészhez):* ...vagy nem? Tévedek?

Sánta: – Igen, tévedsz...

Elsőasszisztens: – Mi van?

Pocakos: – *(úgy tesz, mintha nem is látná Elsőasszisztenst):*
Úgy gondolod? Mi itt se vagyunk? Tényleg? Vagy mégis?

Sánta: – Nem is tudom... Azt hiszem, ezen még spekulálok...

Elsőasszisztens: – *(derűsen ordít):* Igen, itt vagy, Bélám, hogy ne lennél, mindketten nagyon is itt vagytok, jár a konyak, de most már leszállni rólam! Felvétel! *(kitűnik a díszletből, kintről halljuk):* ...két fél konyak rendel! *(majd halkuló hangon):* ...Reggel konyak, este konyak, ettől leszünk mozgékonyak. Gép indít. Csapó... tessék!

Narrátor: – Nemsokára kész lettem, felmentem a lakásba, a konyhában két úr álldogált, ott szivaroztak és az a kövér hirtelen megkapta a kezemet, egész halálra ijedtem tőle, gondoltam, ezek azok a színházi urak, és ettől az erő is elhagyott, fogtam a kisszékemet, és odaültem a Vilma vackához, nekiláttam krumplit csírázni. Az a sánta magas még ott sem hagyott nekem békén, hogy tegyem el a zacskó selyemcukorkát, mert azt direkt nekem vette.

(Mariska a nagyteknőből kialakított fekvőhely és az elrongyolódott keleti mintás spanyolfal közelében sámlira ül, egy zsákból krumpliszemeket pakol a kötényébe, majd a csírákat kezdi a gumókról letördelni. Egyenként a lábához húzott vájdlingba dobálja a krumplit. A „Sánta” idétlen mozgással, félszegen s ugyanakkor valami rutinos szívödöglesztőt játszva kopogtat a spanyolfalon, majd átadja, illetve megkísérli átadni az ajándékát.):

Mariska: – Köszönöm, de én nem szeretem az ilyesmit. *(csönd)* Ezt az egészet... kinek szánta a fiatalúr?

Sánta: – *(zavartan)* Pardon... hogy érti nagysád, hogy kinek? Hát kegyednek...

Mariska: – Ha már ön igazából nekem szánta, akkor tessék odaadni a Vilmának, mert ő szereti az ilyesmit, nem én. Hallod, Vilma, köszönj

szépen a bácsinak!

(*A paraván mögül: „Csókolom!”*)

...Hozott néked cukorkát, nézzed csak!

(*Vilma kimászik a vackából: az idétlen, infantilis figurában Radics művésznőt ismerhetjük fel: valami koszlott, egybeszabott darócban áll, nem néz senkire, majd zavartan Mariska válla mögé bújik. Sánta undorral Vilma ölébe teszi a cukorkás zacskót, majd kényszeredetten nevetgél.*)

Sánta: – Parancsoljon... rokona a kisasszonynak?

Pocakos: – (*Sántához*): Még egy húszassal tartozol! (*indul az ajtó felé*) De hogy befejezzem a sztorit: egy tücsök jött be a szobába, szép lakkos fekete volt, és én biztos voltam benne, hogy az apám. Na, ennyi. Megvárlak odalenn, a Négy Szürkében (*visszafordul, rejtélyeskedő nézéssel*), ...hanem szívesen adta ön azt a cukorkát a gyermeknek, avagy megbánta?

Sánta: – (*meglepetten néz, dadog*): Nem értelek, kérlek, én csak... hülye vagy? Nem is gyermek!

(*Az előszoba felől Burgerné érkezik.*)

Burgerné: – Kérem, kisasszony, miért itt a konyhában beszélget az urakkal?

Sánta: – Igaza van, nagysád. Itt még le se tudunk ülni, tán ha...

Burgerné: – Fáradjanak át, uraim, a vendégszobába! Eridj te is, leányom! Szórakoztasd a vendégeket!

Mariska: – Hagyjon, néni, nem érek én rá diskurálni, van nékem dolgom elég... (*félre*): ...Aszongya: „leányom”! – no hiszen!

Burgerné: – (*hirtelen dühvel*) Ha rá is érne, akkor se menne be. Ne beszéljünk vele, ez tökéletesen bolond. Meg se nézi a férfiakat... éppen mint az a másik bolond, aki ott kushad mellette...

Mariska: – Ne tessék haragudni, én nem tudom megtenni azt, hogy a rosszaságomból éljek, és mindég valakit szeressek. Én ebbe a helybe szívesen meghalok inkább, minthogy valaki rám asztat mondja, hogy én is olyan vagyok, mint azok a leányok, akik ide magához szobára jönnek. Ezt a nyomorult ártatlant pedig ne bántsa, mert kegyed nem ingyér tartsa, jól megél belőle!

Sánta: – *(félénken)*: Mitőlünk ne legyen szomorú kegyed, ne érezze sértve magát, kisasszony!

Burgerné: – Nagyobb rakás havak elolvadtak már, mint amit maga a veréb fejcskéjében gondol, láttam már effélét néhányat, mégis a szemétdombon döglöttek meg, és maga is ott fog megdögleni, mert nem hallgat a jó szóra.

Pocakos: – *(aki visszajött az esernyőjéért)* No, asszonyom, minek erőlteti, úgyse találja benne, amit mi, férfiak keresünk...

Burgerné: – Megbánja, majd ha nem kell senkinek... koslat majd a kan után, mint a kutya...

Narrátor: – Plazírt képet mutattam, pedig de jól esett volna sírni az embernek...

(A narráció időtartamára a jelenet mozdulatlaná válik, csak Vilma monoton dúdolása hallatszik. E zord és varázslatos hangzás végeztével folytatódik a kép: az urak elköszönnek, Burgerné kikíséri őket, kisvártatva visszatér.)

Narrátor: *(folytatja)*: A Burgerné egyedül jött vissza, és egyenesen a Vilmának nekiment, az meg szegénykém rögtön nyújtotta neki a cukrot, mert félt, hogy megveri.

Burgerné: *(Mariskához)*: – Ezt el bírta fogadni, de bejönni nem tudott? *(Burgerné kitepi a félelmében vinnyogó Vilma kezéből a cukorkás zacskót)*

Mariska: – Én direkt nem fogadtam el, kérem, a Vilmának adattam.

Burgerné: – Ezt a hülyét meg ki fogom dobni innen, mert ebbe mindent beletömne, mindég evvel foglalkozik, nem a dolgával.

Mariska: – Nem fogja azt a néni kidobni, mert pénzt kap érte, dehogya fogja... a pénzt elveszi, de olyan pogány mód bánik vele, hogy csoda... de hisz még azt is irigyeli, ha valaki szépen beszél szerencsétlennel...

(Ekkor nyílik a nagy konyha átellenes, nyilván a lakás további helyiségeihez szolgáló ajtaja, egy elegáns, kissé hajlott, arisztokratikus fiatalember készül távozni, Sárika, azaz Szemerédy kisasszony oldalán. A kisasszony, amint felfigyel a Mariska és Burgerné között érzékelhető feszültségre, irányt változtat, és ringó járással közelít hozzájuk, szemével valami jelet ad az asszonynak, hiszen Burgerné is az újonnan érkező felé sandít, közel lépnek egymáshoz, sugdolóznak. Ennek vége lévén, Sárika Mariskához hajol, negédesen kezd beszélni hozzá.)

Sárika: – Irigylem magát, szépségem, amilyen arany élete van itt, a nagyságos asszonynál.

Mariska: *(éppen csak ocsúdva előbbi izgalmából):* – Mi tetszik? Miért mondja ezt a kisasszony?

Sárika: – Hát csak azért, mert ide sok szép fiatalemberek járnak, válogathat bennük...

(Sárika magas lovagja felé fordul, aki elérte a pillantást, közel lép a hölgyekhez.)

Mariska: – Hát ezt az aljas boldogságot átengedem magának, kisasszony!

(Sárika dühében elfordul Mariskától, észreveszi a földön kucorgó, folytonosan énekelgető Vilmát, aki kissé ringatja magát, és a markába ragadt cukorkaszemeket nézegeti.)

Sárika: *(dühösen)* – Kitől kaptad, Vilma, azt a ragadós szart, amit szorongatsz?

(Vilmán az látszik, hogy izgalmában nem is észlelte, hogy szóltak hozzá, Sárika egyre dühödtebb.)

...Nem hallod, ha hozzád beszélnek, te idióta?

Mariska: – Hallja, kérem, hogyan hallaná, de úgy látszik, nem érdekli...
(*Ekkor azonban Vilma, mindenki csodálkozására megszólal*):

Vilma: – Bácsi hozta. Hozta Mariska néninek. Mariska néni mondta, adja nekem. A bácsi. Bácsi Vilmának adta.

(*Vilma nevet és tovább ringatózik, énekel.*)

Sárika: – No lám, hogy kinyílt a csipája, még a végén te is számítani fogsz!

(*A magas, sovány férfi Sárikához lép, és nagy tenyerét a lány nyakára helyezi, közben pedig Mariska és Vilma felé fordulva így szól*):

Báró: – Ejnye, kislány, ejnye, itt már hiba van. Mit tehetnénk? Próbáljunk meg bocsánatot kérni! Kezdjük csak, segítek! Próbáljuk együttes erővel!

(*A Báró hangjában a nagy önuralom mellett harag és mindenféle indulat parázslik. Miközben a lány tarkóján nyugvó kezével meghajlásra erölteti Sárikát, vele együtt, fokozatosan előre hajolva, valamiféle rituálé hangulatát megidézve mondja-diktálja a bocsánatkérés szövegét*):

... Bo-csáss meg-nekem test-vé-rem az-Úr-ban... ami-ért... fel-fu-val-ko-dott-ságom-ban... meg-bán-tot-talak... meg-aláz-talak... én... vét-kem... én... iszonyú... vét-kem.

(*Sárika nyöszörögve engedelmeskedik a túlerőnek, illetve a kuncsaft váratlan szeszélyének.*)

Sárika: – „Én vétkem, én iszonyú vétkem...”

(*Vilma félelemteli arckifejezéssel figyel, majd – mint egy állat – bemászik a vackába, a spanyolfal mögé. A zsinórpadról a blende a kép elé ereszkedik.*)

6. kép

(A helyszín: mint előbb, esti világításban. Mariska a sparheltnél sűrűg-forog, vacsorát készít, más figura nem látható a díszletben.)

Narrátor: – Egyik nap a másik után szomorúan telt, búskomor voltam, mindig csak az járt a fejemben, hogyan szabadulhatnék ettől a csúnya háztól. Egy este valaki csöngetett, én nem akartam ajtót nyitni, mert mindig attól féltem, hogy megkap valaki, akitől aztán nem lesz békességem.

De senki nem jött, csak nekem kellett ajtót nyitni. Isten nevében mentem, és a kedves hangú Báró jött be, aki a Burgernét kérdezte. Széket adtam, amíg kijön a Burgerné, hogy foglaljon helyet.

(Az események a narráció szerint zajlanak, csak hogy az időzítés tekintetében hol megelőzve, máshol pedig bizonyos késéssel követve az elbeszélő szavait.)

Báró: – Mondja, nagysád, kije is kegyednek a Vilma?

Mariska: – Jajistenem, hát lássa a Báró úr, hogy itt kell állnom a fazéknál, nem égethetem oda a fánkot...

Báró: – Hát ne égesse oda, kisasszony...

Mariska: – Odaég az magától, ha a Báró úrral kell diskurálnom...

Báró: – Igen?

Mariska: – Igen, tisztelettel, amér mindig kegyedre nézek...

Báró: – Hát ne nézzen...

Mariska: – Azt mondani könnyű, de az olyan igen csúnya dolog volna, nem illendő.

(Vilma előlép a spanyolfal mögül. Észreveszi a Bárót, elneveti magát)

... A Vilma, tetszik tudni, állami gyerek, oszt az állam füzet érte, de ha már

ezt kérdi a Báró úr, nékem csak annyi közöm van véle, hogy itten vagyunk mink, ketten egy kenyéren... de rokonság nincs miközöttünk, hála az égnek, még az kéne, s egy púp ide a hátamra.

(Vilma suta, gyakorlatlan mozdulatokkal fészülködni kezd, közben indul a Báró felé, majd két-három lépésre tőle leül egy hokedlira. Gyerekes közvetlenséggel bámulja a fiatalembert, olykor a rossz fésűvel beleszánt kibontott hajába.)

... Tetszik-e érteni?

Báró: – Értem.

Mariska: – Ne tátsd a szád, Vilma, énekelj el inkább a Báró úrnak azt a Jézuskásat, amit az este tanultunk!

(Vilma egy adventi éneket kezd dúdolni: Ébredj ember, mély álmodból / Megszabadulsz rabságodból / Közelít már üdvösséged / Eltörlik már minden vétked...)

...Tessék idefigyelni, valamelyik nap a kis udvarban szőnyeget poroltam, elfáradtam, gondoltam, alszok egy fél órácskát, oszt a szenes kiszni tetején, ahogy voltam, ledültem, hát csak a hajnali hűvösségre kezdtem ébredezni. Néztem: mi ez, hol vagyok? Hát ez a kis udvar!

Uramatyám, mondom, hát most hogy ríhat a Vilma, hogy engem nem talál. Igen, de nem tudtam ám visszajönni, mert *(lehalkítja a hangját)* ezek kizártak. Na, mit tegyek, megláttam a klozetablakot, hogy nyitva van, felállítottam a teknőt, úgy értem el. No, s úgy aztán már egy perc alatt benn voltam. Lépek a Vilmához, de csend van, jól alutt, csak úgy kuporogva, a deszkán. Azután, hogy elvégeztem a dolgom, felébredt és reám kiáltott, hogy én nem mentem el? Hát kicsoda mondta, kicsikém, hogy elmentem?

(váratlanul Vilma szólal meg):

Vilma: – Burger néni mondta, Vilma nem látja többé a Mariska nénit. Vilma hiába várja. Elment Mariska néni. Néni megverte Vilmát, mert sírtam... Nem szabad sírni. Nem szabad. Vilma sír, de nem szabad sírni. Vilma éjjel sír, hajnalba Vilma sír. Este sír...

(Vilma elneveti magát)

Mariska: – És akkor kijött a nagysága, és azt mondta, hogy maga egész éjjel csavargott. Ilyen tisztességes leány maga? És rám fogták, hogy biztosan valami férfinál voltam. Jézusom!

(A Báró szivarra gyújt, halkán, álmodozva kezd beszélni.)

Báró: – Az ember hajnalban nincs egyedül, ha egy lovacskája van... zörög a kordé, mintha már senki sem élne, csak az út menti kőszent irgalmas mozdulata... felhők járnak a sötétben, nekem mindenki régi ismerősöm... vörösbegy és vadméh, fehér függöny, kanári, szürke élet.

Mariska: – Jaj nekem, de szépen mondja!

(Burgerné érkezik kalapban, jókedvűen, kifestve, kissé részegen.)

Burgerné: *(énekel)* – „Mindig a cím, a rang / És soha egy kaland / Nékem ez nem elég / Egy szív, az kéne még!”

...Bonzsúr mindenkinek! Na, mondhatom, édes leányom, csókoljon meg, kedvesem...

(Mariskához lép – Vilma páni félelemben kotródik el közeledtére –, és erővel két oldalról megcsókolja.)

...Üdvözljük, Báró úr, szerény hajlékunkban ismét, mondhatom, igazán büszke lehet a mi édes Mariskánk, hogy mindenkinek megakad rajta a szeme, még az aranyos Báró úrnak is...

(Mariska a hokedlira roskad, eltakarja az arcát. Burgerné odalép hozzá, majd rövid hezitálás után kezét Mariska fejére teszi – ezt az együttérzés kifejezésének szánja –, de Mariska összerázkódik, majd így szól):

Mariska: – Nem tudom, mi lehet énrajtam az a rossz, hogy mindig szemébe tűnök a férfiaknak...

Burgerné: *(művészi kacajt produkál)* – Ó, lala, maga kis csacsi, hát magát

nem attól nézik meg, hogy frivol lenne, vagy valami, igaz-e Bátor úr? Mert maga inkább elbujdosik, mint hogy barátságos lenne a vendégekkel... mi még ilyen leánykát nem láttunk, mint kegyed, jól mondom, Bátor úr? A fiatal életét sírással és bánattal tölti el, nem használ semmi mosolyt, semmi kedvességet, igaz-e? Pedig mennyivel boldogabb lehetne, ha néha szeretgetne valakit, és akkor magát is szeretnék.

Mariska: – Éngem ne szeretgessenek, kérem...

Burgerné: (a Bátorra mosolyogva) – Ne vicceljen, fiam, kell a boldogság az embernek...

Mariska: – Nékem már nem kell ebbe az életbe...

(A Bátor mind mostanáig mozdulatlanul, feszült tartásban figyelte az események alakulását, most megmozdul, a felöltőjéhez lép, öltözik, láthatóan indulni készül, vészjósló arccal szólítja meg Burgernét.)

Bátor: – Nézze, Burgerné nagysád, én most néhány napra elutazom...

(De nem fejezheti be a mondatot, mert egy különös és váratlan baleset jó időre alaposan megváltoztatja az események kibontakozását: alacsony, idős házaspár, szorosán egymásba kapaszkodva és egyforma szögben előrefele dőlve, a hölgy fején sűrű kalapocskával, a férfi nyűtt, sötét nyúlászkalapban, mindketten kopott ballont hordanak, egyenletes csoszogással igyekeznek áthaladni a díszleten. Elfogulatlan mozgásuk, egykedvű, sőt rezzenéstelen mentalitásuk minden elemében idegen az imént kibontakozó események atmoszférájától. „Philemon és Baucis” megjelenésének fogadtatása ennek megfelelő: az öregek áthaladásának útjában az iménti jelenet, s azon belül éppen a Bátor tartózkodik. Az Öregúr, minthogy akadályba ütközött, felméri a terepet, tájékozódik, majd a kívülről érkezettek elfogulatlanságával érdeklődik...)

Öregúr: – „Kérem tisztelettel, van itt maguk között egy Hidvégi nevű?”

...ám a Bátor – sajnálatos módon – ahelyett, hogy tudása szerint a választ megadná, elfordul a bácsitól, és tenyeréből ernyőt képezve a homlokán, erre-arra kezd tekintgetni, majd fütyörészik, ezek után nem sokkal az Öregúr a hokedlin ámulatlan figyelő Mariskához fordul, aki veszélyes

nyugalommal visszhangozza a bácsi ismételten elhangzó szavait:

Mariska: – Van-e miközöttünk egy Hidvégi nevű? Most éppen ezt volna sürgős kideríteni... mert addig innen egy tapodtat sem mozdulunk, amíg a Hidvégire fény nem derül!

...és ami ezután zajlik, az már szinte üzemszerűen következik be: a Hangosbeszélő hirtelen, kissé sípolva bekapcsol, a szokott hang szokatlanul indulatossá változott

Hangosbeszélő: – Ma mindenki megörült?

- halljuk. Ezzel egy időben Elsőasszisztens párducként veti magát az Öregúrra, aki egykedvűen átadja magát az erőszaknak, de nem úgy a néni, aki váratlan erővel és sikongatások közepette kezdi összecsupkott esernyőjével ütlegelni a filmes segéderőt. Másodasszisztens kézi utasítón túlköli minden égtáj felé, hogy...

Másodasszisztens: – Leálltunk, nem esünk szét, mindenki a helyén marad!

(Segédoperatőr valahonnan a káosz mélyéről egykedvűen süvölti, hogy):

Segédoperatőr: – Kamera berak!

(Fővilágosító kacsázó járással érkezik és fölfelé, a „hídra” integet, eközben pedig – mint aki levette kezét a világról – azt ismételve, hogy):

Fővilágosító: – Kikap, nem hallod, Sün? Kikap!

(Másodasszisztens végre szót ért a két öreggel, gügyög, dudorászik nekik, az Öreg úr ettől mosolyog, és a fiatalember érdeklődésére, hogy fáj-e neki az a néhány félrecsúszott esernyőcsapás, amiből neki is kijutott az imént, így válaszol):

Öregúr: – Most elmegyek a magasságos mennyekbe, az fáj!

(ezek után az Utasítót halljuk ismét):

Utasító: – Hölgyeim és uraim, egy kis figyelmet kérek, Knöpfler vagyok, a producer, volna szíves valaki értesíteni az Ügyelőt, hogy kéretem.

(Másodasszisztens – nyilván e hangzatra való válaszként – maga előtt kormányozva egy nagy, kövér figurát, belemondja a bizonytalan térbe, hogy):

Másodasszisztens: – Már itt a Gyula, kérem, itt van, méltóztassék!

(– szól, és taszít rajta egyet. És az Ügyelő, egy rajtakapott cukrosbácsi bünbánatával, hunyorogva az erős fényben, már mondja is):

Ügyelő: – Volt duda, kérem, égett a lámpa, minden klappolt, minden a világon, tisztelettel, én nem tehetek róla!

(De Knöpfler, az égi hangzat, gyors, mint a villám, és könnyörtelen):

Utasító: – Én úgy tudom, e két bájos öreg villámtréfája nincs a forgatókönyvben, eredetileg. Sem a forgatókönyvíró, sem a rendező koncepciójában nem jelenik meg a „Két vén hülye áthalad a díszleten” című jelenet, ha jól tudom. Ön ezt helytelennek tartja?

(Gyula, az Ügyelő, egyre zavartabb, sőt, nyilvánvalóan megszegyenítésként érzékeli a magasból, személytelenül érkező hangzatot, körülötte a díszlet is fokozatosan elnéptelenedik, magánya mind szorongatóbb, már csak a Másodasszisztens tart ki mellette. És a Producer még mindig nem elégelte meg):

Utasító: – Mert ha ön efféle ötletekkel óhajtja befolyásolni filmünk koncepcióját, akkor önnek sürgősen szakmát kell változtatni. Erre való tekintettel felszólítom, hogy azonnali hatállyal távozzon!

(Ügyelő az utolsó szavaknál láthatóan az öntudatvesztés határán van, kétségbeesetten néz a poros, érzéketlen térbe, majd dadogva szól):

Ügyelő: – Mit mond? Nem értem... milyen szakmát, kérem?

(Ezután már csak egyetlen mondat érkezik a magasból):

Utasító: – Vegye fel a pénztárnál a napidíját. Volt szerencsém.

(Sokáig csönd, majd Ügyelő – biztos, ami biztos – Másodasszisztensztől megkérdezi):

Ügyelő: – Ki vagyok rúgva?

(Másodasszisztens lendülettel, mintegy a törhetetlen életkedvről, optimizmusról példát mutatva válaszol):

Másodasszisztens: – Ki vagy rúgva, édes Gyulám. Úgy van, jól látod a kérdést!

Na, haladjunk, kérem! Az elejére állunk! Dudát kérek... igyekezzünk, hölgyeim és uraim!

(A díszletmunkások, világosítók, színészek minden irányból érkezve elkeverednek a díszletben: ez a rendezetlen, átmeneti állapot váratlanul lelassul, majd fokozatosan kimerevedik, nagy fény exponálja túl a képet, majd hirtelen: SÖTÉT)

7. kép

Narrátor: – Az én kálváriámnak nem fog vége szakadni, a Burgerné feszt a nyakamra jár, hogy menjek csak a fürdőszobába, mert a színházasként, az a Sánta, csakis azt óhajtáná, hogy beszélgessek véle, midőn fürdik.

(A helyszín: ami volt, nappali világításban, Mariska vasal, mellette Burgerné slafrokban, Vilma a spanyolfal mögött ücsörög, és halkán dúdolva ringatja magát. Otil ki- s bejár a belső szobák felől.)

Burgerné: – Csak egy-két percig beszélgeszen véle, aztán kijöhet, ha már ez a szíve vágya, szegénynek. Nagyon jó fiatalember. Nem fogja bántani. Nincs más óhaja az életbe, ezt sóhajtozza szerencsétlen. Annyi emberség tán csak van magába!

Mariska: – Lassan már el kellesz emésztenem magam, úgy látom, hogy ettől szabaduljak. Aztat ki nézi, hogy az én életem miben telik, hogyan pusztul.

Burgerné: – Hallgasson, ne csináljon itt feltűnést ezzel az unalmas sírással! Ha szépen be nem jön, belököm és lefestem a Sánta előtt, úgyannyira, hogy holnap az őrszobára zsuppolják, mert tudja meg, drágám, hogy ez ott egy fő irodista, aki az egyenruhásoknak is parancsol. Aztán azok ott nem kérdik, hogy vagy-e kedve, kisasszony...

Mariska: – Mostanmár igen örvendek, hogy meg van halva az édesanyám, hogy nem lássa, mire csináltak engem, mire készítettek... tán nem is gondolták, hogy mi ez, nem ért az eszük idáig... mert ilyen rosszat az ördög se tud. Mikor a dögöt felkaparja az útról az útkaparó, akit napok óta ott esz a féreg, és a fedeles ládába gyűjti, hát mintha ott lennék én a ládába, egybe a sok döggel...

Burgerné: – Jaj, hát nem kell semmit tennie, csak azt tegye meg, amit én mondok magának. Ne sírjon, mert ha sír, akkor vége van magának, elviszi a rendőrségre. Vígan beszéljen véle, nem szabad észrevennie, hogy maga árva.

Narrátor: – Akkor, én nem tudom, miért, bátorságot vettem és bementem ahhoz a Sántához...

(Fordul a színpadi forgó: a fürdőszobát látjuk, a habos vízzel teli kádat, abba nyakig elmerülve a Sánta látszik, szivarozik és érdeklődéssel fordul a belépők felé.)

...Mikor megláttam a Sántát, el akartam süllyedni a szégyentől. De nem mertem mutatni, mert meg volt tiltva a félés.

A Burgerné készült kimenni, de rám nézett és akkor benmaradt. A férfi szelíden szólott vélem, kért, hogy üljek a kád szélére. Ekkor fájdalmat éreztem a hasamban és nem tudtam, mi fog vélem most már történni.

(Mariska a kád szélére ül, Burgerné állva marad.)

...Mosolyogtam, de nem jókedvemből, csak hogy a félést eltakarjam. És ne vegye észre, hogy őtőle vonakodom. Közben megfogta a kezemet. Ekkor bemutatta magát, hogy ő Dani, és én csak így szóljak neki, hogy Dani, de én szégyeltem magam, hogy egy idegen embernek ezt mondjam.

A Burgerné nevetett. Később megnéztem jobban, hogy ki az, akitől így kell félnem. Semmi feltűnőség nem volt rajta. Csak egy sovány ember volt, bárha irodista.

(Így látjuk őket, a lassan fokozódó fényben, amint a Sánta a habok között szivarozik és a kád szélén ülő lány kezét fogja, miközben Burgerné a háttérben nevetgél. A kép túlexponálásának tetőpontján felhangzik, hogy):

Hang: – Ennyi! Végecsapó!

...a svájcisapkás bühnész a semmiből a kád mellett terem, csettint a csapóval, azután gyors sötét.

8. kép

(Néhány perccel később, az előbbi helyszínen, a változást mindössze a férfiszereplő távolléte jelenti.)

Narrátor: – Mikor elment, a Burgerné borzasztóan elkezdett veszekedni, hogy nem beszéltem oly szépen, mint ő mondta.

Burgerné: – Idehallgasson, annyit mondhatok magának, hogy ha nem fog eljönni máskor ez a férfi, akkor biztos lehet abban, hogy magáért minden percben jönnek a rendőrök.

(Mariska meghallja a lefolyó jellegzetes hangját: lefolyt a víz, nekilát kádat súrolni.)

Mariska: – Énértem már úgyse kár...

Burgerné: – Tudja, mit mondanak mostanában? Hogy maga a pincébe jár imádkozni...

Mariska: – Nem szabad?

Burgerné: – Nekem mindegy, de minek jár oda?

Mariska: – Hogy idefenn ne zavarogjak.

Burgerné: – Ne hazudjon!

Mariska: – Jó, ha úgy könnyebb a lelkének, megmondom: azért járok oda, mert idefenn, ha lássák, kicsúfolnak. Az Otil meg a többi, akik idejárnak.

Burgerné: – Hát minek imádkozik – csak hogy másokat bosszantson!

Mariska: – Nem, hanem azért imádkozok, hát, egy az, hogy a Vilma végett, és hogy legyen békességem a férfiaktól, meg a rendőröktől.

Burgerné: – Ne féljen, fiam, hanem csak tegye azt, amit én mondok magának, akkor nem lehet baj...

Mariska: – Elég baj, hogy ezt a Sántát is simogattam...

Burgerné: – De azt muszáj magának, mert másképp beviteti, tán még engem is bevitet. Vagy az Otílt és a Vilmát. Ha legközelebb eljön, akkor bemegy hozzá és egész unzsenírt kijelenti, hogy maga már egyszer csalódott és nem akar többet csalódní. Akkor nagyon szépen beszéljen hozzá, és úgy tegye magát, mintha semmitől sem félne. Egész bátran vetközzék le, mint egy igazi nő, és igyekezzék csókolgatni, hogy az neki is, és magának is jó legyen. A többi majd az én dolgom. Biztos lehet benne, hogy nem lesz semmi baj.

Mariska: – Azt meg nem teszem, hogy szeressem azt az embert, olyan módon...

Burgerné: – Jóvan, drágám, ne tegye. Majd a rendőröknek vagy akarja, vagy nem, meg fogja tenni. Még hozzá nem eggyel, kettővel, hanem mindegyikkel.

Mariska: – Édes Istenem... hogy a néni mindig ezt a bőrt nyúzza... még a gangon a kölkek is már evvel csúfolkodnak, hogy éngem elvisz a rendőr.

(Mariska a pléhlavórt odatolja a csap alá, megereszti a vizet, halljuk a víz zubogását, ezzel szinkronban lassú sötét.)

9. kép

(Egy „kávémérés” díszlete, elöl márványt utánozó asztalok, cirkalmas támlájú párnás székek, a háttérben csaknem a műterem teljes szélességét elfoglaló, középen felnyitható ajtócskával felszerelt pulttal, azon rezesen csillogó kávégéppel, darálóval, a pult előtt a nézővel szembefordított ferde rekeszekkel, amelyekben nyitott szájú zsákocskákban babkávé halmok sötétlenek, fénylenek.

A díszletben ez alkalommal „műsoron kívüli” események zajlanak: a „film”(a színdarab) ez idáig megismert figurái, valamint a stáb egyes tagjai egy hordárnak öltöztetett bácsi körül csivitelnek, örvendeznek. A Burgernét alakító színésznő úgy látszik, különös képességeket fedezett fel a hordárruhás statisztában: színes tintapacákkal tarkított, s az összehajítás nyomán szimmetrikussá varázsolt rajzlapokat helyez egymás után a mozdulatlan arccal, egykedvűen nyilatkozó „kísérleti személy”, azaz a hordár tekintete elé, aki csekély időt hagyva önmagának a látvány befogadására, szinte azonnal – akár egy órákulum – nyilatkozik):

Hordár: – Úgy nézem, ezek ilyen díszes, fegyveres élőlények... Itt a gyíklesője, fokosa, térdeplője... Nem merem mondani, hogy ez itt mi lehet...

Burgerné: –Mégis...

Hordár: – Mégis? Szerintem? A magyar inzurgensek serege Győrnél... Itt a fővezér, ez a füge-orca, fentebb a sarokba egy hevesi lovasbáró hebeg... No, Alvinczy, aszongya, baszná meg kend azt a pisztolt, mikó kovája sincsen, tehát ne csudálja kelmed a futásunk, hisz a legbizonyosabb halálnak így kitétetve lévén, kételenek valánk... hazánknak további jóvára magunkat megtartani... De hogy a többi mi lehet... nem tudok többet.

(A hölgyek, főként a hölgyek ujjongása, apróbb sikkantásai, elképedése, tapsa kíséri a statiszta produkcióját, és máris követelik a „kísérleti személy” újabb megnyilatkozását: Burgerné a következő színes ábrát csúsztatja a továbbra is mozdíthatatlan nyugalma hordár arca elé):

Hordár: – Hát... Sajnos erre nem tudom, mit tudjak mondani... Nem az én asztalom...

Otil és Vilma *(együtt)*: Nem, ezt nem teheti... Tessék szíves... Én a stáb nevében követelem...

Hordár *(Vilmához)*: Akkor tessék ideadni a kezecskéjét.

(Vilma a kezét nyújtja, az alábbiak a kézfogás közepette hangzanak el):

... Úgy látom, ez itt,... tisztesség ne essék, egy tengerfenék... Temető az óceánba lenn, nem is értem, mik lebegnek, ködös... Csak ködösen látható... hogy ezek mind kicsodák... sajnós, megakadtam... valami halott tengerészek lehetnek, követ csomóztak, ilyen bazaltot a bokájára mindnek, ezt nevezzük matróztemetésnek... Az idők végéig ott lejt... keringőzik, billeg az összes halott, körberöpködik őket ezek a kicsi fényes halak, mint a fecskék...

(A hölgyek újabb, megilletődött gratulációinak szavába vág a „duda”, érkeznek az asszisztensek, a segédoperatőr, és a többi.)

Fővilágosító *(fáradtan, csak úgy sehová)*: – Indulunk, Sün, hallod, Sün? Bekap! Alszol, Sün?

Másodasszisztens *(idétlenkedik)*: Sün, te patkányok réme, hol vagy... létezel egyáltalán?

(Fővilágosító megsemmisítő pillantást vet Másodasszisztensre, majd el. Felülről valami halászhálóra emlékeztető anyag zuhan Másodasszisztensre, majd egy hang szólítja meg az alant vergődő asszisztentst.)

Hang: – Halló, patkány! Sün vagyok a hídról. Indulhatunk?

(Az iménti képtől – tudniillik a színpadon magában álló, s Agamemnonként a hálóban vergődő másodasszisztensről – egy lassú elsötétüléssel veszünk búcsút.)

10. kép

(Az iménti kávémérést látjuk: erős nappali fény zuhog a jobb felől sejthető terasz kirakatportálján át az üzlet belső terébe, szemből ugyanez a fény irányul a nyitott teraszon ücsörgő két cselédre: Esztire és Mariskára. Kissé beljebb a Hordár – aki nyugdíjas lehet, noha egyenruháját és hordársapkáját viseli – kapucínere és egy hozzá illő, szomorú néni társaságában egykedvűen bámul a messzeségbe. A bácsi olykor motyog valamit maga elé, de ezt csak a mellette gubbasztó nénike hallja.)

Mariska: – Nem is képzeli kegyed, mennyit kell sírni mostanság... Úgy járok, mint a bolond... Az ember azt se tudja, merre térjen...

Mert azótától, hogy ott voltam a feredésnél, igen féltem, hogy a Dani újra el tanál jönni, s hogy milyen bűn útjára igazít engem az Isten, mintha csak mondaná, hogy mind csak arra igyekezzél, egyenest, hiszen ottan van a te szenvedésed... De...

Eszti: – Jaj, fiam, ne kapkodja már a szemeit, hisz úgy ráng itt nekem, mint ürge a dróton... tessék nyugodt lenni!

Mariska: – Mondja meg igazán a kisasszony, mitől van, hogy kegyednek itt ilyen prima sora van, mintha a maga ura lenne?

Eszti: – Egyszerű ez, lelkem, csak egy ilyen Keizer kell hozzá...

Mariska: – Egy ilyen? A kávéra mondja, kedves? Az, aki alig áll ki a fődből? Hisz annak, úgy tetszik, olyan a szája, mint a farzseb.

Eszti: – Eleibe nem volt itt semmi baj, jól ment a forgalom, a jöttömre kezdett ideszokni a sok előljárósági hivatalnok, estinként el se mentek, mind hozassák a sört, itt isszák... de akkor én nem tudom, mi érte a Keizert, igen elmérte a farkát ökelme, egy este mit látok, jön, s egy selyemaljat terít ide a térgyemre...

Mariska *(hirtelen súgva):* – Tessék vigyázni, lelkem... Abból a kicsi házacskából most is ide bámul.

Eszti: – Tudom én azt, örökké azt csinálja... Na, s hogy azt a portékát direkt nekem hozta, hogy ha fogom őt szeretni. És kínálta a kisujjáról a köves gyűrűt. Van én nékem mindenem, ami kell egy szegény üzletes lánynak, mondom, de hát mit akarok, aszongya, ő mindent megád, amit

kívánok. Így e, csücsörögve tolt felém a pofáját, ide ne jöjjön, mondom, s úgy megtaszítottam, mikor felém hajlott, hogy a díványra esett, és elfakadt szinte sírva. És úgy mesélte osztán, könnyek között, hogy csak azt bánja, hogy nem ismert engem az előtt, most más volna a felesége... És ha én is fogom egy kissé szeretni, el fog válni a naccságától, és letérgyelt, és úgy kért, hogy ha nem is szeretem, de legalább mutassam neki, azzal is megél. És csókoljam meg.

Mariska: – Hallgasson ide, nagysád. Én megvallom kegyednek, hogy itt e, a mejjemen éreztem a félelmet, mintha egy mázsa brikettet rátettek volna, mégis bémentem... a Danihoz.

És egész vígnak mutattam magam, már mikor kettesbe voltunk a Danival, beszéltem én ott össze-vissza mindent, gondolja el a kisasszony, pedig kegyed egy csókot se engedett, így is szóltam, úgy is szóltam, egymás hegyibe mindent, amire a Burgerné kitanított, pont úgy!

Mintha én abból mindent értenék! És mikor a Dani kért, hogy megcsókolna-e nagysád egy ilyen hibás egyént, ráfeleltem, igenis! És átöleltem, és csókoltam is, hogy igazat szóljak... osztán ment a Dani szomorúan elfele... Lássá, én ilyen vagyok, egy rosszéletű akiér nem kár... Mikor pedig a Dani ment elfele, a Burgerné már jött és nevetett. A Dani tíz forintot átadott nekije, de visszajár kettő, naccsasasszony. De osztán meggondolta, majd legközelebb kevesebbet ad.

Azután osztán a Burgerné átölelt így e, derék leányka, aszongya, és még ide is ütögetett a faromra, ne, mint odahaza szokják, tudja-e, a lónak. Én meg osztán a konyhába is féltem kimenni, hogy mit lát meg rajtam a Vilma.

A többi lányok meg elé álltak, behívtak náluk, itattak-etettek, én lesütöttem a fejem, és lopva sírtam, és rosszul voltam igen, de nem mertem mondani. Csak a Vilma vackán, mikor melléje dőltem, hagytam komplett kisírni magam...

Hát, ott, mikor már azt se éreztem, hogy itt e vagyok ezen a világon, vagy nem-e, kezd selypegni a Burgerné mindenféle disznó dolgokat, hogy majd fog küldeni a Dani szép fiatalembereket, legyen velük is nagyon kedves, és majd sok pénzt fogunk magának kispórolni, és nem kell már magának eztán többet gürcölnie.

Hallom örökké, már álmomban is, amit ott sutyorgott, a Vilma szegény, csak nyögött tőle.

Reggel pedig fel akartam kelni, és elestem, és összetört az arcom, a sok vér

kiment tőlem, oda a keramitkőre.

A rákövetkező éccaká meg arra ébredtem, hogy az Otillal suttog a naccsága feszt, ide kell szoktatni azt a bolond zsidót, – na, akkor már tudtam, hogy a Dani van itt a céltábla közepibe tűzve! És énrajtam akkor végigfutott, hogy én ezt a Danit tán sajnálom, vagy szeretem. Annyira, nagysád, hogy higgye el, reszketni kellett. Gondoltam, majd én megmondom neki, hogy itt mi készül, és meg akarják fogni, hogy minél több pénzt kihúzzanak tőle.

Fájt a szívem, hogy miért is hagytam rábeszélni magam, hogy szeressem őtet, hisz úgyse bántott volna szegény... S aztán ő úgyse tud egy ilyen leányt szeretni. Né, oda lett minden, s amitől legjobban félttem, abba estem bele...

Eszti: – Hát, most mink mit szóljunk erre, nagysád? Ki-ki legjobban tudja a maga keresztjét. Kijutott kegyednek is, nem mondom, de én is a magam baját látom: ezen a Keizeron például feszt úgy rajt van az üzekedés, pedig lássa, kicsi és kopac, mint a köröm. Alig vagyunk kettesben, aszongya: hiába, míg én magát látom, rá se nézek a feleségemre, mert maga oly édesen bír mosolyogni, mint a mézes puszedli.

Azóta igyekszek összeharapott szájjal forogni a világba. De ide hallgasson, mikor a klozetre mentem, és a Keizer meglátta, hogy megyek, ne nézzen oda, kedves, látom, hogy erre eszi a fene most is, majd elmegy, mostan úriembert játszik... Na lássa, már megyen is! Oda is utánam jött, és a résen köröszkül povedált, aszongya, hol vannak a kulcsai, pedig tudta, hogy semmi közöm a kulcsokhoz, én szólani sem szóltam, mert szégyeltem, hogy még oda is utánam jő. Aztán hirtelen beszaladtam, ott áll a felesége, mondom, még ki se lehet menni a férjítől, olyan szemtelen a főnök úr, de én nem fogom tovább szekíroztatni magam a Keizernál, eddig is csak a naccsága kedvéért maradtam.

Na, azóta aranyéletem van, lássa nagysád, úgy bánik velem, mint egy úrinővel... Csakhogy meddig bírja, ki tudja?

11. kép

(Ismét a jól ismert gangra néző nagy konyha, éjszaka. Odakinn hóesés. Az asztal közepén petróleumlámpa fénye reszket, Vilma a vackán fekszik, hörög, hánykolódik, a spanyolfal ezúttal összecsukva és a falnak támasztva.

Mariska az asztalnál zsoltáros könyvet lapozgat, énekelget. A lámpa fénye csak az asztalt, az ő görnyedt alakját és a beteg Vilmát világítja meg, a távolabbi tárgyak jótékony homályba burkolóznak.)

Mariska *(lassan, szótagolva, néha dallammal):*

...Mert én já-rásom-ra hálókat hán-tak,
Sze-gény lelkemet el-nyomták szinte,
És énelő-m-ben ők mély ver-met ástak.

Narrátor: – Januárban a Vilma beteg lett, ne keljünk fel, édes, aszongya, csak feküdjünk, ha süt a Nap, feküdjünk, ha süt a Hold, feküdjünk, Vilma fáradt, jó, hagytam, micsináljak.

Mondtam a Burgernénak, hogy a lányka beteg, kért, hogy hagyjam feküdni.

Ezzel rontja maga el ezt a lányt, mert mindent megtesz neki! És kezdte ott cibálni a Vilmát, hogy minek döglesz itt egész nap. A Vilma nyögött, és kérte, hogy ne tessék bántani, Vilma elmegy. A Vilma elmegy, jön az anyukám. Mit ordítasz, te kis szajha, az anyádról össze-vissza, aszongya a Burgerné, hogy' jönne el érted, hát már rég meghalt, te gügye! – aszongya. Megkapta a karjánál fogva és bedobta a székbe, de kibukott belőle, összetörte az arcát és csak azt sóhajtott, hogy a Vilma fáradt, menjünk el, vigyél el, édes!

(Az ajtóban hálóinges nőalak tűnik fel mécseset tartva maga elé, Vilma fekhelye felé közelít. Otil az, sokáig figyel a hörögő beteget, majd Mariskához lép):

Otil: – Mondok én magának egy érdekesset: ha nem tesz valamit evvel a nagydarab drekkel, akkor majd én teszek! Hát már a saját ágyába se bírjon aludni az ember, mert maguk itt hánykolódnak, hörögnek minden éccaka! Olyan igaz, ahogy itt engem lát, hogy ha nem lesz nyugalom most már, úgy elverem ezt a szarzsákot, hogy elege lesz egy darabig!

Mariska: – Lám csak, nagysád! Meg tud verni egy gyereket?

Otil: – Gyerek? Hát akkora, mint egy őrbódé a Vámház előtt!

Mariska: – Nem bánom, mégis gyerek.

(Vilma egyre hallhatóbban hörög, sóhajtozik, időnként magas, sípoló hangokat ad ki, talán sír lázálmában)

Otil: – És ezt hallgassam egész éccaka? Vigye el, vagy csináljon vele valamit, mert megbolondít!

(Otil hirtelen sarkon fordul, távozik, kisvártatva a hálókabátos, hajcsavarókkal felszerelt, lobogó mécsest tartó Burgernéval tér vissza.)

Burgerné: – Mit gyöszmékel, virraszt itt maga egész éccaka, hallja? Ezzel a haszontalan, kényes döggel bajlódik, hogy meg nem unja feszt simogatni! Más már régen elájult volna mellette, úgy bűzölög.

Mariska: – Ha én is megunnám őt tisztába tenni, ahhoz maguk mit szólnának? A nyűvek itt mindent belepnének, nagysád! Nem tehet ő arról, hogy ilyen betegséget adott neki az Isten...

Otil: – De hát bűdös, mint a rosseb!

Mariska: – Az attól van, hogy már itt-ott kifakadt a teste szegénynek. Az nagy szenvedés a részére, sok helyt a pucér hús mutatkozik. Emlékeznék-e, micsoda szép bőre volt neki? Ilyen gyermeket nem való már verni, kérem.

Otil: – *(nevet)* Hogy pártolja! Szinte már maga is bolond!

(Odakintről az éjszakai ég fátyolfelhőin át a Hold fénye mind hangsúlyosabban érvényesül: előbb a bal oldali ablakon át vetíti a padlóra és a konyha tárgyaira, alakjaira a sápadt fényt, majd lassan átvándorol a sugárzás jobb oldalra, és onnan ragyog. A nagy csöndben távoli lépteget, kutyavonítást hallani. Lassú elsötétedés.)

12. kép

(Egy-két nappal később, ugyanitt. Derült ég látszik az ablakokban, Mariska takarít, Vilma egy széken ül, pontosabban, mint egy olvadó gyertya, erre-arra hajladozik s közben a szőnyegekkel, kis söprűvel térülő-forduló Mariskát keresi bizonytalan, ködös nézéssel.)

Vilma: – Vilma micsináljon a fejével, édes? Vilma álmos. Megyünk, lefeküdünk, jó? Lefeküdünk... kérjük meg nénit és lefeküdünk. Vilma nehéz már, édes.

Mariska: – Meg kell várni a sötétet, a Burgerné nem szereti, ha Vilma ilyenkor alszik.

Vilma: – Szólunk neki, hogy lefeküdünk.

Mariska: – Hiába kérem, kicsikém, hiába kérem. Hozok kis vánkost, az asztalra dőlj, úgy aludjál. Próbáld meg, édes!

(Mariska szalad, hozza a vánkost, óvatosan az asztalra készített párnára hajlítja a félig öntudatlan Vilmát. Otil érkezik kifestve, magas szárú cipőben, fekete kombinéban, harisnyatartós miederben, a fürdőszoba felé igyekszik, s még odaszól Mariskának):

Otil: – Ne féljen, nem hal meg a büdöske, csak jól bánjon vele!

(Otil belép a fürdőszobába, kacagás- és beszélgetés-foszlányok hallatszanak, majd vastag, parancsoló férfihang, azután valami csattogás, ahhoz hasonló, ahogy a bőrszík csapódik a húshoz, ezt követően sokáig művészi női sikolyok kacagással elegyítve, a vastag férfihang ütemes nyögései, majd a női sikoly mind valóságosabbá, egyre hitelesebbé változik, a férfi indulatszavai szinte már ijesztőek, a sikolyok szintén. Mariska elképedve érkezik, kezében a pléhlavórral, döbbsen áll, figyel, a szalmiákszeszbe mártott kis söprűvel.

Egyszerre kivágódik a fürdőszoba ajtaja, a zilált Otil tántorog elő, sötét tekintettel az asztalra borult alvó Vilmához lép, és két kézzel annak hajába kapaszkodva tépi, cibálja, s így sikoltozik:

Otil: – Most kell aludni? Fényes nappal? Most... éppen most? Na, most felébredtél végre?!

(Vilma eltátott szájjal, cérnavékony hangon nyöszörög Otil dühöngése közepette, tekintetét mozdulatlanul az ürességbe mereszti.)

...igen? Felébredtél? Nem vagy már álmos, vagy alszol? Most is alszol? Nem válaszolsz az Otilnak? Mondd szépen, álmos vagy még! Vagy nem vagy álmos?

(Mariska nehezen, sírva szedi ki a beteg kislányt Otil kezei közül és erős lihegéssel így szól):

Mariska: Ha még egyszer... ha még egyszer, egyetlen ujjal illeti nagysád et a beteg kislányt...

Otil: – Kislány? Noiszen!

Mariska: – ...ezt a beteg kislányt, én abba a helybe magát úgy elverem, hogy olyat még nem látott senki!

(Burgerné lép be részegen, röhögcsél)

...és akkor tegyen velem a nagysága, amit akar!

Burgerné: – No, hogy az Otílt elverje, ahhoz nem ilyen vékony természet kell...

Mariska: – Meglássák, csak egy ujjal illesse bárki!

(Mariska az iménti összetűzéstől és a feldúltságtól alig jut levegőhöz, szaggatottan, nehezen beszél)

...Inkább az orvost hívná nagysád, szidjanak, ahogy akarnak, de tudomistenem, ha a Vilmát megvizsgálhatja, kisül majd, hogy ez egy beteg gyermek...

Burgerné: – Az kéne még, noiszen! Hogy az orvosnak is adjunk! Mit

képzeli maga, hogy annyit fűzetnek érte, hogy még orvosra is telik? De tudja mit? Hívunk mi orvost, csak tessék megkeresni a hozzávalót!

(Otil és Burgerné összeszokottan nevetgélnek, kuncognak. Aztán már, bizonyos idő után egyre kínosabbá változik ez a helyzet, s ettől maguk is elcsendesednek. A két színésznő különös pillantásokat vet egymásra: várakoznak, de csak nem érkezik a jelenet végét meghatározó végecsapó, nem hallani a mindent feloldó, üdvözítő „Ennyi!” kiáltást. Úgy látszik, a gépezet elakadt, leállt. Ám e különös helyzetben mintha a két színész újabb, s nem akármilyen lehetőséget fedezne fel: mint két apokaliptikus véglény, maradvány tekintenek a poros fénybe, arcuk iszonyattal, ürességgel, reményen- és kétségbeesésen túli kifejezéstelenséggel telítődik. Elvannak, mint két laboratóriumi egér az üvegbúra alján. Azután):

– HIRTELEN SÖTÉT –

13. kép

(Azonosíthatatlan térben, merő feketeségben, csak Mariska figurája látható, élesen kirajzolódó körvonalalaival, effektesre világítva: valami alulról érkező reflex-fény az arcot olyanképpen teszi láthatóvá, mintha a lány vízparton ülne s a közeli utcalámpa fényét tükrözné a hullámzó vízfelület. Ebben a meghatározatlan térben egyetlen nyilvánvaló támpont van, az, hogy a színésznő fahrt-kocsin ül, s az itt következő elbeszélése alatt lassan közelít a néző felé.

A lány figurája mögött olykor az egykedvű fahrt-mester alakja is láthatóvá válik, amint a fahrt-sín mellé rajzolt jeleket figyeli.)

Mariska: – Küldtem a vicinét a doktorért, a Burgerné nem hitte, hogy eljön a Sümegi bácsi, de midőn ott volt, elhitte. Megvizsgálta a Vilmát, hát kérem, vigyék kórházba, mert arra van már szükség, azt mondta. Ez volt vasárnap, a doktort én fűzettem ki, meg a medicinát. A Vilma egész éjjel rosszul volt, félt lefeküdni, rimánkodott, hogy én se feküdjek le. Őt el akarja vinni egy ember, ez járt a fejében. Aztán meg a Bárót várta, most már eljön hozzá a Báró és elhozza az anyukáját, már nemsokára eljön Vilmához, így e, magára fordította az ujját, a csecsére mutatott, eljön hozzád a Báró az anyukáddal, eljön Vilmához, igaz, édes?

(Ez a meghatározatlan tér lassan elveszti egyetlen figuráját: Mariska fényei fokozatosan kialszanak, majd rövid várakozás után kirajzolódnak az ismert díszlet körvonalai, esti, pontosabban hajnali világításban...)

14. kép

(Mariska itt következő képen kívüli narrációjával többé-kevésbé párhuzamosan láthatóvá válnak az elbeszélésben érintett cselekmény-mozzanatok, kivétel nélkül oly módon előadva, hogy minden egyes mozzanatot egy-egy kitüntetett, és bizonyos mértékig lelassított szakasz képvisel. Minden egyes lassított fázist „fel-blende” (fények fel), majd egy „le blende” foglal keretbe.)

Mariska: *(hangja képen kívül)* – Hajnalban a Vilma kezdte igen nehezen szedni a levegőt, gondoltam, felöltöztetem, elsétálunk lassacskán a kórházba.

(Vilma öltöztetése zajlik, ennek keserves mozzanatait látjuk.)

...Nyöszörgött, hogy ne vigyem, mert fáradt. Így fordítom, erre dől, úgy fordítom, arra dől, amíg a bugyit, harisnyát feladtam rá, jobban megizzadtam, mintha felvikszeltem volna az egész lakást.

No, a ruhát meg se próbálom, mondom, azt nem adom rá, hisz amíg avval birkózunk, kapálózunk, még meghal itt nekem.

Megyek, hozom a kabátját, egy perc alatt visszaérek, nézem, valahogy más képet mutat: mereven ül a széken, olyan különösen, fényesen néznek a szemei...

(Mariska, kezében a nagykabáttal iszonyodva figyeli a félhomályos konyhában tántorgó, haldokló lányt)

...a karjával gyöngén, úgy valahogy oldalfele tapogat, végre az asztal szélibe megkapaszkodik, feltolja magát, látom: olyan srégen áll a szája, mint aki meg van sértve, oszt keserűen mosolyog. De akkor még kezd ott járni fel s le a két ablak között, ennek még hirtelenjében örvendtem is, hogy ni, visszatért hozzá az erő.

No, mondom, menjünk a körúton, sétáljunk, egy boltocskába betérjünk, veszünk spulnit, fonalat. Akkor úgy megfogta a kezemet, hogy megijedtem, alig bírtam kivonni onnan, s akkor látom, hogy a szép fekete szemei fel vannak akadva s az ajkai kékek, mint a szeder.

(A két nőalak egymásba kapaszkodva tántorog a hajnali galambburukkolásban: Mariska próbálja tartani a magatehetetlen Vilmát):

...Átfogtam, ott dülöngtünk, most mit tegyek, hova térjek... nem mertem a Burgernének kiáltani, akkor a Vilma gyöngén felsikoltott, a Vilma fél... Mariska Vilmát elkíséri aszongya, én igen, bizony veled mennék, ha tehetném, akkor már gyengén, keservesen kéri, hogy ne adjam oda, mert eljött érte valami feketeség, no akkor bejött a Burgerné meg az Otil, rám szól az egyik, hogy maguk meg mit művelnek már megint.

Ez a gyermek haldoklik, mondom. Maga bolond, aszongya, hogy ez haldoklik, elkényeztette és most affektál. Kényességibe azt se tudja, hogy már hova legyen. De hát, mondom, rögtön kihál belőle a lélek, nem lássák? Csak nevettek. A Vilma is beleszólt, hogy lássa már az anyukáját jönni, és valahogy nevetgélős-formán érzett a szava.

Ettől amazok dühösen, mint akik ugatnak, mondtak valamit rám, és gúnyolták szerencsétlent.

Vilma: – Mariska néni, édes Mariska néni, szeressen, Mariska néni nem hagyja elvinni a Vilmát...

Mariska *(hangja képen kívül):* – Ennél többet aztán már nem mondott, a szemei mint az írott képen, amerre álltak, úgy maradtak.

Elhiszi már nagysád, hogy haldoklik a gyermek, lássa, már meg is halt, mondom. Magát se fogja zavarni többé, Otil nagysád, eleget aludhat.
(lassú le-blende, sötét)

15. kép

(Forgatási szünet a filmgyár udvarán a napernyők alatt, virágzó vadgesztenye-ágak bókolnak a dobogókból emelt terasz pirosra pingált vasasztalai és zöldre mázolt székei fölött. Narancslé és korsóban habzó mézszínű sör az intim közelségben összehajló Andai művésznő (Mariska)

és a Rendező előtt. Mindenfelől szófoszlányok, nevetések és vidám rigófüttyök hallatszanak.)

Mariska: *(halkan, bensőségesen)* – Kerestem a régi Tanodában is, ahol először láttam, emlékszem, órákig ácsorogtam ott a rács előtt, mert nem akartam elhinni, hogy nem láthatom...

Egyszer viszont észrevettem az Operában... sötétség volt, valami arra készítetett, hogy körbenézzek abban a derengésben, s csakugyan, a maga ragyogó két szeme nézett rám... de nem ismert rám... oly jó, hogy elmesélhetem mindezt... most könnyű lett a szívem... sose kívántam többet, csak hogy lássam. Ha elvett volna feleségül a Tanár úr, az sok lett volna, azt hiszem.

Nem is akartam férjhez menni... gondolja csak el, maga szép volt, derék, tehetséges – és micsoda senkiháziak tették nekem a szépet. Micsoda kis fiúkák!

Egyszer megismerkedtem a sógornőjével, Tanár úr, egy szálloda teraszán, éppen lehozták a maga leveleit, megláttam az írását, és elfogott a reszketés...

Egyszer a cigarettájához tűzzel akartam szolgálni, talán emlékszik, Tanár úr, de reszkettem, a gyufa pislákol és maga jóságosan átfogta az ujjaimat, s a cigarettájához vitte a lánggal együtt a kezemet. S akkor...

Rendező: – S akkor, csodák csodája, sikerült rágyújtanom! És szítam a cigarettát!

(nevetnek)

Mariska: – Jó, nem bánom. Azt is szeretem, ha gúnyolódik... hogy miket képzeltem maga felől! De nem kívántam semmit, olyan szerény voltam, olyan szerény! Egy gumirádlert képzeltem magam elé, s hogy azon kocsizik, de az az óhajtása, hogy én is ott legyek a maga közelében – így gondoltam.

Rendező: – Hát sikerült... most itt van... a közelében!

Mariska: – Ez is tetszik ám, hogy mindig viccel, és a cinikust játssza!

Rendező: – De nem csak játssza, fiam, az is!

Mariska: – Hát én azt se bánom, legyen! És képzelje, ezt még elmesélem, én mindig ott futottam a kocsija mellett, Tanár úr... és ezt nem szégyelltem, nem esett rosszul nekem!

Rendező: – És én észrevettem?

Mariska: – Kicsodát, engem? Hát hogyan vehetett volna észre, mester, hisz mindezt én csak képzeltem... *(rövid szünet)*

...Jaj, de gonosz, most esik le a tantusz, hát megint csak gúnyolódik, nem vesz komolyan, és én milyen nagyon buta vagyok, mindig hagyom magam behúzni a csőbe...

(nevetnek)

Rendező: *(túlzott komolysággal)* – Tudniillik, ha észrevettem volna, hogy kegyed ott lohol a gumirádler mellett, esküszöm mindenre, ami szent... gondolom, volt még egy hely ott mellettem?

Mariska: *(kacagva)* – Persze, hogy volt, bőven!

Rendező: – Megállítottam volna azt a szerkezetet, kegyed mellém ült volna, s aztán hajrá, együtt rázódtunk volna egymást átölelve – s kegyed kissé reszketve – a minden bizsonnyal előbb-utóbb elkövetkező boldog beteljesülésig... *(Rendező elkomolyodik)*

...Tudja, drágám *(Rendező Mariska karjára helyezi a kezét)*, ami azt illeti, elég viharos volt ebben a vonatkozásban az életem, és őszintén szólva, engem sokan szerettek, csakugyan, de boldogtalanabb embert nehezen tudnék elképzelni, mint én voltam fénykoromban. Ha púpos lettem volna, nem lehettem volna boldogtalanabb...

...Azt hiszem, mennünk kell, fiam... *(Indulnak, majd Rendező sűgva):* – Nézze a hátakat: egyik se figyel ránk, mintha itt se lennénk... nem, dehogy, báméskodni nem mernek, nem akarnak, viszont a hátuk, tarkójuk, a nagy valaguk s persze a denevér-fülek, mint megannyi reánk irányított radar, folyamatosan gyűjti az információt. *(Felhangosodva)* Nos, meg vannak velünk elégedve, hölgyeim és uraim?

(A kis terasz alkalmi közönsége – színészek, statiszták, műszakiak – zavart arccal fordulnak a botrányokozó felé.)

16. kép

Mariska: – *(narráció):* No, már eztán az a fájdalom ért, hogy ezek itt, a Burgerné meg az Otil, csak a vállukat vonogatták, a temetés pedig nem az én dolgom, az én dolgom annyi, aszongya a Burgerné, hogy bejelentem a halálesetet a hatóságnál. Aztán az állam elviteti, ha akarja... el se akarta temettetni, vigyék el, kaparják el, ahol akarják, mit bánom én, aszongya. Én akkor gondoltam egyet, és üzentem a bárónak, az küldött annyi költséget, hogy abból aztán el tudtuk szegénykémet tisztességgel temetni. De hogy olyan nyugodalmas asse legyen, jött ide egy öltöztetőné, aki a testet mosta, öltöztette, az reám hozta a frászt: örökké a falat kocogtatta, a holtakat kereste. Kiderült, hogy ez volt néki a heppje.

(Konyha, este. A középre állított konyhaasztal fölé ereszkedő pucér villanyégő fénye sugározza be Vilma kiterített tetemét – a meztelen test az asztalra feszített barna csomagolópapíron fekszik –, az asztal lábánál pléhlavór, vödör és nedves tépések, rongyok, egy közelben álló hokedlire készítve fekete zsorsettruha fehér csipkegallérral, egy pár fekete lakkcipő. Az öltöztetőasszony fürgén ügyködik a halott körül, Mariska pedig nagy igyekezettel, lélegzetét is visszatartva szinte, buzgón igyekszik a szakember keze alá dolgozni.

Az „öltöztetőné” azonban célirányos működését – meglehetősen gyakorta – félbeszakítja, és egy bizonyos irracionális mozdulatsorral, tevékenységgel egészíti ki: időközönként széket ragadva, a fal mellé ül szorosán, fülét a falnak szorítva hallgatózik, máskor le sem ülve, egész testével, fülével a falat könnyedén súrolva, figyelmes arccal halad a sima felület mentén, és tárgyilagos hangon ezeket mondja):

Öltöztetőasszony: – No, ez meg öngyilkos lett a fia sírján...

(kopog a falon, kivár, majd):

hogy' nem tudtad befogni a szád, kiszabadulsz az emberek közé, és ontod magadból a szennyet... egy szót se!

(Az asszony visszatér a halotthoz, folytatja a munkáját, majd egy-két perc után ismét vissza a falhoz, Mariska látható rémületére):

... Az én fejem meg csupa fortyogás, meg nem áll benne soha semmi... szél, szélfúvás... jaj, le kellesz hamarosan vágni!

(Az öltöztetőasszony tovább halad a falnál.)

...No, ez az öreg meg díványon fekszik, úgy hunyorgat rám, mint a cicák... ne panaszkodj, ha meghaltál már, nem vagy zsidó... amíg éltél, addig is árnyékban voltál, megszokhattad... nem nagy változás... persze, mert ez egy bolond égitest... mondj valakit, aki jól járt kislányom, nem egy életbiztosítás megszületni...

(Otil, majd egy-két új lány tűnik fel rövid időre, ijedten megállnak a szobák felé szolgáló ajtóban, nagy pánikban áthaladnak az előszoba irányában az átmenetileg szakrálissá változott konyhán, máskor azonnal visszahúzódnak.

Egy alkalommal Burgerné is feltűnik borospohárral a kezében, egy-két cuppantást hallat, kortyolva az italból, majd kissé megilletődve ő maga is, zavart mosollyal távozik.)

...No lám csak... ez érdekel? A megifjodás pentagonja... arról soha nincs szó, hogy egymást nélkülözitek, ezért van szükség a kokottra... nagy számadás van ám itt, se szó se beszéd, letörlik a tábláról valamennyit... az egészet! Élni nem jó, meghalni nem jó... sokat szédült, aztán úgy elszédült, hogy beleszédült a gödörbe! No, neked fáj, hogy nem volt elég csinos a bajuszod? A kisasszonyra még zsenge korában borzasztó hatást tett egy undok állat, kinevette, utálta, s közben szédült...

(csönd, majd kopogtatja a falat)

... Mit énekel? Azt, hogy : "Nem tudjuk feledni, hogy éltünk"? *(Felkacag)* No, ki hitte volna, még egy ügyvéd is sír álmában! Ez szép volt, de nem tudja, mire való volt... Jó volt ősz hajszálat találni a fésűben... milyen jó lett, hogy magamtól is megszabadultam! Szegény, szeretne egyet sóhajtani... bizony, az ember kárba vész! Ez meg azt sajnálja, hogy a helyén jelenleg egy lyuk van a levegőben...

(kopogtat, majd felnevet)

... véged van, mindegy, hogy meddig éltél! Folytonos vonulás, egy földalatti Afrikába... az anyából kivettek, onnan egy zsákba tettek... nagy zaj, jövés-menés, heje-huja, aztán minden elsimult, dehogy simult, sírdomb lett belőle, egy rög sóhajt és elindul... a protagonista sír, tiltakozik – minden hiába! ...Felejthetetlen átkelés, indigóba mártott éjszaka, és a ködből nem mutatják magukat a doveri sziklák... tessék a lelket rábízni a szélre, viharra...

No, azt hiszem, készen vagyunk! *(Mondja az asszony, és a nedves rongyot belecsapja a vödörbe)* Öltözhetünk!

Jöjj, gyermekem, gyere, fogadj szót szépen!

(Mondja a békésen fekvő halottnak, majd gyakorlott mozdulattal felülteti, s kezdi – Mariska aggódó, ügyetlen segítségével mellett – öltöztetni.)

17. kép

(Kádfürdő a Széchenyiben. Vízcsofogás. Egy galambpár verdes a magas, dupla ablaksor között: a jelenet végéig hallani a szárnyak csapkodását, és a burukkolást.

Burgerné és Mariska törülközőből csavart turbánnal a fejük körül, áthevült arccal a márványpadon, egymás közelében ülnek és beszélgetnek. A pirotechnika két oldalról furnérlapokkal hajtja feléjük a kiáramló gőzt, amelyet képen kívülről egy külön e célra rendszeresített kis szerkezet bocsát ki magából):

Mariska hangja *(narráció):* – A temetés után vót nem sokkal, a Burgerné valameddig csendes volt, jóságosnak tette magát, így mariskámédesem, úgy leánykám, még te-nek is mondott: „Ne haragudj, hogy szidtalak”, egyszer megkapta az ingemet és csókolt, tréfálózott, és „gyere velem fürdeni, ismerem ott a kádmestert”. El is mentem, de utóbb a bőr is majd’ lesült rólam, úgy szégyeltem.

(Burgerné szemét lehunyja, egy fokozattal közelebb ül Mariskához, szokatlan bűgással mondja):

Burgerné: – És engem hány évesnek nézel? Kinézek harmincötnek?

Mariska: – Szépen kérem...

Burgerné: – Jajistenem, ezt mire mondod?

Mariska: – Hogy mégiscsak menjünk el, megvolt a mosdás, mármint végezném a dolgom inkább, mint pocskoljam a drága időt...

Burgerné: – Te édes csacsim, ne szégyenkezz, az élet nem csak abból áll, hogy dolgozik, hajtsa magát az ember, tudod-e? Ugye nem is tudod, hogy mi az élet? Az élet például ez a nagy kád. Meg a fürdőszoba. Mit szólnál, ha volna egy ekkora fürdőszobád?

Mariska: – Mire való erre gondolni, hát az lehetetlen! Ilyen csak itt van, a múzeumban!

Burgerné: – *(nagyot nevet):* Te édes cukros, te gyermek, te rózsaszín baba, hadd fogjalak meg, engedd, csipkoddjalak!

(csipkedi az arcát, combját)

...hát a múzeumban vagy, azt képzeled? Igen? Állj csak ide elé, hadd lássalak!

(Burgerné magával szembe parancsolja Mariskát, ő maga eközben ülve marad a márványpadon: két kezét kétfelől a lány lepedővel körülcsavart csípőjére helyezi. Kacag.):

...a múzeumban, azt mondod, drágaságom?

Mariska: – Bocsánatot kérek, hát mi ez? Csupa sárga kő, meg faragás, forróság, patyolat! Tiszta ciráda minden. Nem is tetszik nekem, hogy itt vagyok! Mintha más valaki bőrben lennék!

Burgerné: – *(lággy, búgó hangon):* Bezzeg nekem tetszik, hogy itt vagy. És ebbe a te saját, csodaszép bőrödbe vagy, édeském, csacsikám! Meg tudsz nekem bocsátani?

Mariska: – Ha a Vilmával nem tette volna a néni azt a sok gonoszt, talán meg lehetne bocsájtani...

Burgerné: – *(váratlanul jéghidegen, sátáni mosollyal):* Talán nem is én tettem... talán nekem meg is lehetne bocsájtani...

(Mariska szórakozottan figyel, egy pillanatra kizökken a mondókájából, de annyira nem, hogy e közbevetett megjegyzés értelmét megkísérelje felfogni.)

Mariska: – Egyszer a néni a hajamat is tépte, összekarmolt, amiért a Vilmán tiszta ruhát látott, azért, mert annak mindent megteszek, de az Öregúrnak semmit...

(Mariskán erőt vesz a tehetetlen harag, reszket.)

...és jól belém rúgott, annak nem vagy rest éjjel is mosni, annak a szarzsáknak hajnalba kivasalni, hogy tiszta legyen az az utálatos, így mondta maga nekem! És aztán odament a kislányhoz, vagy mindegy már, minek hívjuk, nem bánta, hogy alszik, mégis belé rúgott abba is, és felpofozta, nem tudom igazán, hogy még emlékszik-e, mert én nem felejttem, még a másvilágon is erre kellesz gondolnom majd, és odalökött engem is a Vilma vackához, és az ablak csak úgy csengett, akkorát kiáltott: „Te is olyan rongyos, bűdös szajha vagy, és egyétek meg egymást!”

(Ekkor Burgerné váratlan szenvedéllyel erősen magához húzza Mariskát, megcsókolja. Szájára tapadó szájjal – a másik rémült sivalkodásától sem megriadva – üvölti):

Burgerné: – Akkor most gyerünk, kitöltöd rajtam a mérget! Hallod, most egyszerre állj bosszút mindenért! Kenjél meg, hallod, kenjél meg, jó erősen!

Mariska hangja: *(narráció):* – Alighogy ezt kimondta, máris szűzanya meztelen ott állt előttem, és egy bőrszíjat átadott...

Burgerné: – Ha nem kensz meg, most rögtön, jó erősen, hát akkor én kenlek meg!

(Burgerné végigfekszik a pihenőszofán, Mariska előbb rémülten, majd bizonyos parasztos egykedvűséggel, nekiáll a feladatot, tehetségéhez

képest, teljesíteni.)

Mariska hangja: *(narráció):* – Könnyeim potyogtak a testére. Ekkor rám nézett és ezt mondta:

Burgerné: – Most még szebb, mint azelőtt volt. Ha most látná egy fiatalember, biztos, hogy magába szeretne! Mióta maga itt van, az én lányaim nem kellenek senkinek.

18. kép

(Újra a gangra néző konyha, szürke délután. Odakinn minden mozdulatlan, egy utcai köszörűs szerkentyűjének egyenletes forgása hallatszik. Idebenn különös a hangulat, Mariska egyszerű, utcai ruhában egy hokedlin ül, haja megfésülve, kendőt nem visel. Vele szemben, a konyhaasztalnál a „Sánta” látható, aki az asztalra keresztbe fektetett sétapálcát forgatja, az által mélyed el és gondolkozik. Körülöttük a „Pocakos” téblábol, vizsgálódik, minden tárgyat felemel, s még a hamuval teli tűzhely ajtócskáit is nyitogatja. Olykor azonban – „munka közben” – szünetet tart, hosszan elábrándozik két mozdulat közt, ilyenkor kisebb kinyilatkoztatásokba bocsátkozik, amint majd tapasztaljuk.)

Sánta: – Hanem volna itt még valami...

Mariska: – Csak tessék mondani szaporán, mert tán ma már hazajönnek, s kell igyekezzek a sok mosott ruhát összekészíteni, s beprickolni a vasaláshoz.

Sánta: – Most akkor figyeljen rám, fiam, erősen, mert ettől kezdve más világ van...

Mariska: – *(ijedt csodálkozással):* Tessék szíves, detektív úr... úgy mondani, hogy én is értsem...

Sánta: – Úgy lesz fiam...

Mariska: – Mert a szeme állásából azt olvasom, hogy olyant tanált gondolni rólam, ami hozzám nem igen pászol...

Sánta: – No, várjuk ki a végét...

Mariska: – Mert ha netán reámolvas valamit, egy vigaszom még akkor is lehet... hogy eztet a Dani mondja!

Sánta: – Azt a Danit hamar csak felejtse el, azt mondom, úgy jobban jársz! Megértetted-e ?

Mariska: – Igenis, kérem, megértettem. A Dani el lesz feledve. Vége.

Sánta: – Most már ne jártasd a szád!

Mariska: – Ne tessék ám haragudni!

Sánta: – Ha csúnyán nézek, akkor haragszok, de hát momentán én nem nézek csúnyán... vagy... maga, fiam, most csúnyának lát?

Mariska: – Igazat szólva csúnyának éppen nem tetszik csúnya lenni...

Pocakos: – *(aki mostanáig az ablakpárkánynál állt és kifelé bámult, mint akinek semmi köze az itt zajló beszélgetéshez):*

A sógornóm viszont egy dromedár. Már maga az orra is egy negyed kiló. Hogy vele kibabrált az élet, ez nála a leit-motív. A húga tudniillik festenivalóan szép, ráadásul zenei talentum, akkor hát én nem vagyok az apám gyereke? – ezt kérdi mindenkitől, aki szembejön... mintha nem is élnék, úgy bánik velem a sors, én az életnek nem számítok, kérem! - és így tovább. Nem túl kellemes ezt hallgatni, kérem!

(Mariska tátott szájjal figyeli a Pocakos detektívet, aki a munkájából való kikapcsolódását valójában csak szimulálja: Monológjai közepette is vizslatja a környezetét, például megszemléli a kredenc polcait, a fűszeres dobozkákat, üvegcséket, fiókokat.

A lány viselkedéséből kiolvasható, hogy számára ez a figura egy földönkívüli hatását kelti, úgyhogy rávonatkozóan nincsenek is reakciói.)

Sánta: – Kurz und Gut, majd ha csúnya leszek, így-e (*torz pofát csinál*), akkor maga igen is megnyugodhat abba, hogy haragszok. De most jelenleg nem haragszok. Nézzen ide az orromra, fiam, és gondolkozzon...

Mariska: – Igenis... de nem baj, ha bandzsal vagyok, kérem? Mert én most oda nézek...

Sánta: – Ne gyerekeskedjünk, kérem...

Mariska: – Mert engem ezért az iskolába már eleget megpofoztak, hogy nézz a szemembe, fiam, és én mégsem odanézttem, kimondták, hogy én csúfoskodok... de tessék elhinni, hogy megvan az emberbe a jóakarát. Szóval, most odanézek?

Sánta: – Most ezt ne firtassuk, mer más dolgunk van. (*hivatalos hangra váltva*): Tehát most a hatóság nevében felszólítom, hogy válaszoljon: azon a csetres edényen kívül, amit már lefoglaltunk, volt-e a Vilmának más edénye, amiből enni kapott?

Mariska: – Volt kérem. Egy ibolyás nagy begréje volt, amit én vettem neki...

Sánta:.- Hol van most az a bögre? Hogyan nem került az a többi holmi közé, amit lefoglaltunk?

Mariska: – Nem tudom, kedves detektív úr...

Sánta: – Mit nem tud?

Mariska: – Hát, kérem, én honnan tudjam aztat, hogy mit visznek, miért visznek, mit hagynak meg...

Sánta: – Hol van most a bögre?

Mariska: – A Vilmáé? Itt kell legyen a vájdlingban a csetres közt, mer én azótától, megmondom úgy, ahogy van, nem mosogattam, rá se bírtam nézni ilyesmire, akármilyen dirib-darabocska, ha a Vilma egyszer a kezébe vette, már abba a helybe rámszakad az érzés... az olyat senkinek nem

kívánom...

Pocakos: – No kislány, és hol van az a vájdling?

Mariska: – Ahol ni, a doktorúr térgye csak hogy nem löködi... a terítő ippeg eltakarja.

(Pocakos heves mozdulattal felhajtja a konyhaasztal terítőjét, a nagy mosogatóedényt kiemeli az asztal alól, majd mindkét nyomozó nekiáll a piszkos edényeket átvizsgálni.)

Sánta: – *(fintorgó arccal, morcosan):* Nem vagyok doktor...

Pocakos: – *(dúdol):* „...Láz égett sokszor, ön nem jó doktor...” Ha valaki, teszem azt orvos, az mit csinál? Feljár emberek lakásába, és a gyomrukat nézi? Különös, ilyesmiből élni...

Sánta: – Vagy például, bűdös, szaftos tányérok közt matatni...

Pocakos: – Igaz, az élet velem is elbánt. Azt hiszem, most már kuli maradok. Se pénz, se asszony nem tart ki mellettem... persze a nő egészen más konstrukció, mint a férfi... a pénz, a pénz pedig... még másabb.

(Sánta zsebkendőbe tekert kézzel felemel egy hasas bögrét:)

Sánta: – Ez, úgy látom ibolyás. Ez volt a Vilmáé?

Mariska: – Az volt, kérem.

Sánta: – Ilyen bögre több is van ebben a házban?

Mariska: – No, az már biztos, hogy ilyen nincsen, még hasonló se.

Sánta: – És mitől olyan biztos az?

Mariska: – Mitől? Mert azt én a Teleki téren egy zsidótól vettem, ő pediglen Morvaországból gyött, és neki is úgy hozták direkt Moszkvából a többi zsidók, ez tajre szemesz.

Sánta: – Mit beszélsz?

Mariska: – Tajre szemesz. A zsidó mondta. Erre esküdött, mint mink a Jézuskára. Hogy onnét való, egy knyázé volt.

Sánta: – *(fenyegetőleg)* Knyázé?

Pocakos: – *(dúdol):* „...Egy nyúzott, kenyai knyázé... nem magáé!”

Mariska: – Igen. Azér osztán abból nem lehet több.

Sánta: – És ebből ivott a Vilma?

Mariska: – Ebből, kérem. Úgy szokta.

Sánta: – Másik bögréből vagy pohárból nem ivott?

Mariska: – *(egyenletes tempóban sírni kezd):* Olyan ijedelmes ez a részemre, kérem! Itt jár föl s le az ember gyomrába minden, a jeges félés.

Sánta: – Elhiszem, fiam. De nekünk most ez a dolgunk...

Mariska: – Igazán sajnálom kegyedet!

Sánta: – Engem te ne sajnálj! És igen örvidenek, ha nekem se volna okom tégedet sajnállani. *(szünet)* ...Szóval a Vilma csak ebből ivott?

Mariska: – Ebből kávét, zacc-kávét. Vízét a csapból, csak úgy a keziből.

Sánta: – Másból nem?

Mariska: – Másból igazán nem... szegénykém, az Isten se vetett rád vagy egy pillantást se, most bezzeg elészámláltatik minden mozdulatod!

Sánta: – Evvel azt hiszem, megvolnánk... Na, kérem!

Pocakos: – A múlt, úgy látszik, mégiscsak van. A bécsi kriminálisták egy médiummal kíséreltek nemrég. A médiumnak azt mondták: két évvel ezelőtt egy bizonyos napon...

Sánta: – Mostmár csak egyet kéne biztosan tudni...

Pocakos: – ...délután kettő óra harmincnégy perckor itt meg itt egy kirakat előtt áll ön... hopp! Tessék megmondani, hogy mit lát! S akkor az az illető médium szépen elmesélte a bűntényt, ami akkor ott, anno, lejátszódott. Mintha csak valami hiteles tanú lett volna, kérem. Egy ilyen én is szívesen alkalmaznék...

Sánta: – Azt az egyet szeretném még tudni, hogy kitől kapta a Vilma az ételt!

Mariska: – Az én főztömet ette, mert ami az állami konyháról jött... azt a macskának löktem, de az is okádott tőle...

Sánta: – *(az undortól savanyú arccal):* Nem azt kérdem, hogy ki főzött rá... hanem azt, hogy kinek a kezéből vette el az ételt?

Mariska: – Kinek a kezéből... hát csakis tőlem. Mástól... talán el se fogadta volna! Úgy... úgy. Csakis tőlem. Dehát ezektől a kisasszonyoktól itt unzsénírt éhen is pusztulhatott volna! Hiszen emlékszik, tán... a selyemcukrot, amit kegyedtől kapott, azt is elvették tőle.

(Pocakos derékban hátrahajolva – kezével a leesni készülő keménykalapot a fejére szorítva – a plafont nézi)

Pocakos: – Jó magas!

Mariska: – Igen kérem.

Pocakos: – Érdekes, mintha régebben a lámpa lejjebb ért volna... így, idáig lógott *(a kalapja karimáját mutatja)* és... *(a lámpára mutat)* tudja kislány, innen hiányzik ám valami! Na, mire gondolok?

Mariska: – Mire tetszik gondolni?

Pocakos: – Megmondom kedves: a légy papírra! Bezony! Az hiányzik!

Mariska: – A rossebet! Nekem nem hiányzik! No, bocsánat, megfogom a

számát, mert hirtelen beszéltem... de igen utálatos dolog az a légyapír, kérem! Mink odahaza a légyfogást másképpen tanultuk. Nem ilyen ragadománnyal... hisz ránézni is tiszta undor.

Pocakos: – No lám, mindég tanul az ember! Szóval nem légyapírral?

Mariska: – Bizony, mink másképp csináltuk, biztosúr! *(nevet)* Jé... de csudálatos képet tetszik mutatni!

Pocakos: – Tudja, min spekulálok? Próbálom kitalálni, szeretnék rájönni, drágám...

Mariska: – Aztat nem tanálja ki, ha nem tudja! Sejti, mér?

Pocakos: – Miért, fiam?

Mariska: – Mert oly igen egyszerű, mint egy pofon. Egy tányér cukros vizet kirakok az asztalra, vagy ahol jár a légy, osztán az belémeget, és megfullad. Ennyi az egész tudomány.

Sánta: – És innen a lámpáról ki szedte le?

Mariska: – Micsodát? Azt a méregpapírt? Csakis én... attól az Otil igen féltette a szagos körmöcskéit. Na, ezeket tüntesse el... *(elhallgat, gondolkodik)* mondták, tüntesse el... összetekertem mindet, azt kidobtam...

(Mariska váratlan hirtelenséggel elcsendesedik, a padlót nézi, vacog)

Pocakos: – Amint látom, nagysád, kezdjük egymást értegetni...

Mariska: – Mária segíts! Hisz éppen most semmit se értek!

Pocakos: – Az megesik, fiam, mint a túlérétt menyecske...

Mariska: – Már minden beszédől a betegség jön rám...

Pocakos: – Mert a sötétbe világosság támad, ám a sötétség nem akarja befogadni...

Sánta: – Az Otil tehát féltette az ujjacskáit, értem. Hát a Burgerné? Hát a többi frajok?

Mariska: – Azok dettó, kérem.

Sánta: – Mostan akkor... – mit akarok mondani? – számoljon be arról nagysád, hogy a méregpapír beszerzése kinek a feladata volt?

Mariska: – Ki ment a boltba? Mindenért a világon éngem szalajtottak... kérem.

Sánta: – Megmondták azt is, hány gurigát vegyen?

Mariska: – Hány guriga micsodát, kérem? Méregpapírt?

Sánta: – Azt, azt!

Mariska: – Hát azt az egyet örökké a Burgerné hozta a ridiküljébe, saját maga, a drogériából...

Sánta: – Akkor hát... *(hezitál)* adna nekem egy pohár vizet, nagysád?

Mariska: – *(ijedten felugrik, azt se tudja, mit tegyen hirtelen, két tenyerét automatikusan oldalt a ruhájába törli)* Jajistenem, egy csepp borunk sincs, meg se tudom kínálni magukat...

(A falikúthoz lép, a polcra levett poharat alaposan előblíti, vízzel megtölti, és úgy teszi a nyomozó elé, az asztalra. A nyomozó iszik, közben figyel a lányt.)

...mindent zárni köll előlem... *(szünet, más hangon)*: tessék mondani, mikor eresztik szabadon az Otílt... meg a többit?

Sánta: – Azt egyelőre... ráérsz megtudni fiam.

(Mariska egyre láthatóbban reszket, megvert tekintettel nézi a nyomozókat)

Mariska: – *(halkan)*: Drága Jézus, ne ródd fel bűnömül a kérést, vegyél ki éngemet is ebből a gonosz világból...

Pocakos: – *(ábrándozva)* Mert mi történik, ha az állatot megeszem, vagy azt a növényt? Olyan lesz, mint én! Vagyis a disznó és a retek dr. Kuncz helyettes-irodavezetővé avanzsál! Ám itt nem ér véget a dolog, mert idővel dr. Kuncz ismét disznóvá, reteké, és japán kakassá változik! És ennyi az egész, da capo al fine!

Sánta: – Zacc-kávét sincs itthon?

Mariska: – Hogy lenne már, ha nincs, ki lefőzze a kávé?*(szünet)* Mink kérem a zaccot nem a boltba vesszük, mint a Frank-kávéét szokják... az Otil vagy a Burgerné odabent főzte *originált* brazil kávéból, úgy lett nekünk a zacc, és az kétszer lefőtt – de igen ijedelmes nékem, hogy ezekről beszélünk...

Sánta: – Úgy értsem, nagysád, hogy a kávé se kegyed főzte... se az elsőt... A másodikat?

Mariska: – Azt se. Ők odabe lefőzték, és kiadták ide egy dobozba a zaccot. Abból aztán minden áldott reggel én főztem a Vilmának a kávéét, mert a virradat anélkül tán el se gyött volna, ha ő azt meg nem ihassa. Ő abból egymás után négy-öt begrével is elfogyasztott.

Sánta: – Pedig annak már se íze se bűze nem sok lehetett... hacsak nem bűze, kérem.

Mariska: – Nem tudom, kérem. Én még életembe nem kóstoltam, mink odahaza csak feketelevestek mondtuk az olyat. Nagy lábosba főztük, de mind teli volt léggel, a kicsik azt itták.

Pocakos: – Igen. Szóval maga nem itta?

Mariska: – Én nem, soha nem használtam, kérem.

Pocakos: – Ennek a jó szokásnak köszönje meg, hogy mi most itt beszélhetünk.

Mariska: – *(fehér lesz, mint a fal, sokáig meg se moccan, csöndben van, csak a Sánta forgatja a konyhaasztalon egykedvűen a csontvégű botját):*

Hát... tisztesség ne essék, oly igen nagy öröm nem volt benne! *(szünet, maga elé):* ...Ebben a sok beszélgetésben.

Sánta: – Előbb kérdezted, fiam, mikor eresztik ki amazokat...

Mariska: – Mostan már megértettem, kérem, amikor engem bezsuppolnak azok helyibe... *(feláll, révülten néz messzire):* Tessék, kérem, lehet... tessék szíves igazságot tenni... de azt a begrét kérem, hogy elvihessem...

Pocakos: – Lehet, nagysád, lehet.

Mariska: – És ettől elé már örökké velem legyen a bögrém, lássam, ha ránézek az ibolyára, na, ez volt, akiből megétetted tudatlanul... napra nap azt a gyermeket... akit kipusztítottál tőled... akin megpróbálhattad, hogy valakit szeressél... *(hirtelen elhallgat, majd a konyhaszekrényhez lép, az alsó polcról egy mélytányéron szalonnát szolgál fel az uraknak, az asztalon csinosan megterít, egy-egy kést, kendőben kenyeret helyez a terítékek mellé, majd):* Eztet még... tessenek fogyasztani, ha nem utálják. Még egy csepp dolgom nékem is van... osztán indulhatunk.

(A két detektív szinte óvatosan, félénken lát neki a felkínált ételnek: illemtudóan, olykor egymásra s a lányra pislogva szalonnáznak. Mariska kissé távolabbról, valódi érdeklődéssel szemléli a „vendégeket”, majd feláll, az odakészített felmosóvödör mellé térdel, s kezdi módszeresen feltörölni a konyhát.)

– vége –